

Ponència II

Adquisició, transmissió i exportació de béns mobles integrants del Patrimoni Històric Espanyol en el marc de la legislació de l'estat i de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears

JOSEP M. QUINTANA I PETRUS

I. INTRODUCCIÓ

L'objecte bàsic de la Llei 16/1985, de 25 de juny, és la defensa del Patrimoni Històric Espanyol. I en parlar de defensa no utilitzam el concepte en el seu aspecte més estricte, sinó atenint-nos a una acepció més ampla i expansiva de protecció, acreixement i de garantia de transmissió a les generacions futures i tota la riquesa històrico-artística que configura el nostre patrimoni. En aquest sentit diu l'article, 1.1 que "son objeto de la presente Ley la protección, acrecentamiento y transmisión a las generaciones futuras del Patrimonio Histórico Español".

Dit això s'imposa concretar què ha d'entendre's per Patrimoni Històric. La Llei del 1985 consagra una definició d'aquest Patrimoni i amplia notablement la seva extensió. Diu, en efecte, que "integran el Patrimonio Histórico Español los inmuebles y objetos muebles de interés artístico, histórico, paleontológico, arqueológico, etnográfico, científico o técnico". Y afegeix que "también forman parte del mismo el patrimonio documental y bibliográfico, los yacimientos y zonas arqueológicas, así como los sitios naturales, jardines y parques, que tengan valor artístico, histórico o antropológico" (art. 1.2 LLPHE).

A partir d'aquesta definició, és evident que en el concepte de "Patrimoni Històric Espanyol" s'hi comprenen, entre altres, tots aquells béns mobles i immobles que reuneixin les característiques expressades a la definició legal, el Patrimoni Arqueològic, els Museus, Arxius i Biblioteques de titularitat estatal, així com el Patrimoni Documental i Bibliogràfic, amb la qual cosa es persegueix d'assegurar la protecció i foment de tots aquells béns culturals que són deguts a la mà de l'home i de tots aquells béns que han de ser apreciats en sí mateixos, sense que puguin afectar-los limitacions derivades de llur propietat, ús, antigüe-

tat o valor econòmic. D'ací que la Disposició Adicional 5ª hagi establert que queden també subjectes a tot el que disposa aquesta Llei tots els béns mobles i immobles que formin part del Patrimoni Nacional i puguin incloure's en l'àmbit de l'article primer, sens perjudici de llur afectació i règim jurídic propis.¹

Per tot això, i atenent a les exigències constitucionals establertes als articles 44, 46, 149.1.1 i 149.2, la Llei considera com a deures i atribucions essencials de l'Administració de l'Estat les següents:

A) Garantir la conservació del Patrimoni Històric Espanyol, la qual cosa implica la protecció dels béns que l'integren de l'exportació il·lícita i l'expoliació, d'acord amb el que disposa l'article 149.1.28 de la Constitució espanyola (art.2.1. LLPHE).

B) Promoure el seu enriquiment i fomentar i tutelar l'accés de tots els ciutadans als béns que hi són compresos (art.2.1 LLPHE). I

C) Difondre internacionalment el coneixement d'aquests béns, recuperar-los quan haguessin estat exportats il·lícitament i intercanviar, respecte d'aquests, informació cultural, tècnica i científica amb els altres Estats i amb els Organismes internacionals, de conformitat amb l'establert a l'article 149.1.3 de la Constitució (art. 2.3 LLPHE).

Però és evident que no basta que una Llei estableixi genèriques prescripcions de protecció i foment si llavors no concreta les mesures adequades per tal de dur a terme aquests objectius, d'ací que el legislador hagi establert una sèrie de mesures que tenen com a finalitat proporcionar als béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol una protecció adequada. Això no suposa que aquestes mesures es despleguin de manera uniforme sobre la totalitat dels béns que, per virtut de la Llei, es consideren integrants del nostre Patrimoni Històric. En efecte, la Llei estableix al respecte distints nivells de protecció que es corresponen amb diferents categories legals. La més genèrica i que dóna nom a la pròpia Llei es la de Patrimoni Històric Espanyol, constituït aquest, com ja s'ha dit, per tots aquells béns de valor històric, artístic, científic o tècnic que conformen l'aportació d'Espanya a la cultura universal. En torn d'aquest concepte s'estructuren les mesures essencials de la Llei i es precisen les tècniques d'intervenció que són competència de l'Administració il·lícita i l'expoliació. Però, a més d'això, i per a atorgar una major protecció i tutela al dit Patrimoni, assoleix un valor singular la categoria de Béns d'Interès Cultural, que s'extén als mobles i immobles d'aquell Patrimoni que, de manera palmària, reclamen major protecció.

Concretant en el camp dels béns mobles, i per a tots aquells objectes que tinguin un relleu singular pel seu notable valor històric, arqueològic, artístic, tècnic o cultural que, formant part del Patrimoni Històric Espanyol, no hagin estat declarats d'Interès Cultural, es crea un Inventari General de Béns Mobles l'objecte del qual serà assegurar-los una adequada protecció.

¹ En aquest sentit, Cf. la Llei 23/1982, de 16 de juny, del Patrimoni Nacional, modificada per la Llei 21/1986, de 23 de desembre, i el R.D.- 469/1987, de 18 de març, pel que s'aprova el Reglament de la Llei 23/1982, de 16 de juny reguladora del Patrimoni Nacional.

Vet-aquí que, una vegada definit per la Llei el seu objecte i el conjunt de béns que integren el Patrimoni Històric Espanyol, concreti que "los bienes más relevantes del Patrimonio Histórico Español deberán ser inventariados o declarados de interés cultural en los términos previstos en esta Ley (art. 1.3 LLPHE).

Assenyalats, doncs, els objectius bàsics que la Llei persegueix, podem observar d'immediat que els béns mobles són els que, d'una o altra manera, queden englobats en totes les categories de béns que la Llei pretén protegir, donat que: a) poden ser declarats d'Interès Cultural; b) poden ser inclosos a l'Inventari General de béns Mobles; i c) poden formar part de qualsevulla dels patrimonis especials que regula la Llei, a saber: el patrimoni arqueològic, el patrimoni etnogràfic i el patrimoni documental o bibliogràfic.

Tot això a diferència dels béns immobles que no poden ser inclosos a l'Inventari (dedicat exclusivament als béns mobles) i que, donada la seva naturalesa, no tenen res a veure amb el patrimoni documental o bibliogràfic.

Per altra banda és evident que el conjunt de disposicions protectores que la Llei estableix per a regular les troballes i prospeccions arqueològiques (quan de béns d'aquesta naturalesa es tracta), així com les prohibitives o limitatives de l'exportació de béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol, afecten bàsicament als béns mobles, d'aquí que ens trobem davant d'uns béns que han estat objecte d'una extensa regulació ja que llur naturalesa facilitada la clandestinitat de les actuacions que recauen sobre ells (així les transmissions, les exportacions, les troballes casuals, etc.), la qual cosa augmenta considerablement les possibilitats de frau a les finalitats de protecció i acreixement del Patrimoni Històric que la Llei persegueix.

Així doncs, i a més a més de totes aquelles disposicions legals referents a la conservació i restauració del patrimoni moble que, acertades o no, són indispensables per a la seva protecció i defensa (normes que no correspon tractar dins d'aquesta ponència), el que més ha preocupat al legislador ha estat la configuració d'un conjunt de normes protectores del patrimoni moble que giren entorn del moment en què aquest patrimoni es descobreix (així les que fan referència a prospeccions, excavacions o troballes de béns arqueològics), o del moment en què aquest patrimoni es transmet, ja que és en el moment de la transmissió del domini (si aquesta es produeix clandestinament) i, més encara, en el moment en què aquest patrimoni es pretén exportar, quan més perilla l'objectiu perseguit per la llei de protegir, acreixer i transmetre a les generacions futures el Patrimoni Històric Espanyol (art. 1 LLPHE). Normes, totes aquestes, que es completen mitjançant uns mecanismes que permeten classificar tots els béns integrants del Patrimoni dins les diferents categories legals que, com ja s'ha dit, comporten cadascuna d'elles un determinat règim jurídic per als béns que s'hi adscriuen tot procurant-ne una adequada protecció.

Per altra banda, hem d'assenyalar que per a cada una d'aquestes categories especials de béns s'ha previst la creació d'un registre administratiu en el qual s'hi constaten totes les vicisituds que els afecten, la qual cosa permet de conèixer en cada moment llur situació i circumstàncies. Aquests registres són: el registre de Béns declarats d'interès Cultural, l'Inventari General de Béns Mobles, el Cens dels Béns integrants del Patrimoni Documental i el Catàleg col·lectiu dels Béns integrants del Patrimoni Bibliogràfic.

Convé, per últim, assenyalar que l'esquema legal apuntat, tot i que conceeix un paper preponderant a l'Administració de l'Estat, preveu una actuació coordinada de les diferents Administracions Públiques i, més concretament, del Ministeri de Cultura i de les Conselleries de Cultura de les respectives Comunitats Autònomes.

Dit això vull assenyalar que el propòsit d'aquesta ponència és vari. En primer lloc, intentaré d'ordenar el conjunt de normes que giren entorn del descobriment (fortuït o premeditat) dels béns integrants del Patrimoni Arqueològic, que constitueixen una novetat important de l'actual legislació, en configurar-los com una molt especial categoria de béns. En segon lloc, em referiré a les normes que regulen la transmissió dels béns mobles integrants del Patrimoni Històric Espanyol, entre els quals hi hem d'incloure no sols els que tradicionalment han configurat l'anomenat patrimoni artístic (així les pintures, escultures, gravats, ceràmiques, joies, etc.), sinó també tots aquells béns integrants del que la Llei configura com a Patrimoni Etnogràfic, Patrimoni Documental i Patrimoni Bibliogràfic, ja que uns i altres queden subjectes a les normes generals sobre la transmissió dels béns mobles integrants del Patrimoni Històric Espanyol. En tercer lloc, m'hauré de referir a la normativa vigent respecte de l'exportació de totes aquests béns, per a concloure finalment la ponència apuntant les possibilitats d'intervenció de les Comunitats Autònomes i, en especial, de la de les Illes Balears en la protecció, acreixement i transmissió a les generacions futures del nostre Patrimoni Històric.

Fora d'aquesta ponència hi quedarà, doncs, la reflexió de si les mesures de protecció (fiscals i de qualsevol altre ordre) que la Llei arbitra per a afavorir l'obtenció dels objectius perseguits, són o no suficients i estan o no correctament dibuixades.

II. LA DEMANIALITAT I CONSEGÜENT INTRANSMISSIBILITAT DELS BÉNS DESCOBERTS QUE FORMIN PART DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC

I. EL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC

1.1. *Concepte i naturalesa.*

S'ha dit ja que la Llei parteix d'un concepte molt ample del Patrimoni Històric Espanyol en dir que l'integren, entre altres béns, "los inmuebles y objetos muebles de interés artístico, histórico, paleontológico, arqueológico, etnográfico, científico o técnico" (art. 1.2. LLPHE)². D'aquí que, segons la Llei, formin part del Patrimoni Històric Espanyol "los bienes muebles o inmuebles de carácter histórico, susceptibles de ser estudiados con metodología arqueológica, hayan sido o no extraídos y tanto si se encuentran en la superficie o en el subsuelo,

² Hem de destacar aquí el "Convenio europeo para la protección del Patrimonio Arqueológico" fet a Londres el 6 de maig de 1969, al qual va adherir-se Espanya mitjançant l'Instrument d'Adhesió de 18 de febrer del 1975 (B.O.E. núm. 160, de 5 de juliol del 1975).

en el mar territorial o en la plataforma continental" (art. 40.1 LLPHE). Amb aquesta referència als espais marins, desconeguda a la legislació anterior, la Llei ha ampliat encara més aquest concepte en un sentit certament molt lloable, però el legislador ha anat fins i tot més enllà en afegir que "forman parte asimismo de este Patrimonio los elementos geológicos y paleontológicos relacionados con la historia del hombre y sus orígenes y antecedentes".

Així doncs, tots els béns que poden integrar-se sota el concepte de "Patrimoni Arqueològic", siguin aquests mobles o immobles, formen part del "Patrimoni Històric Espanyol" i podran ser declarats d'Interès Cultural o, si s'escau, inclosos a l'Inventari General de Béns Mobles segons les normes ordinàries, la qual cosa determinarà respecte d'aquests el règim jurídic general que la Llei atorga a uns o altres béns.

Assenyalem tan sols (tot i que això ens separa del tema a què ha d'ajustar-se la ponència) que, per ministeri de la Llei, queden declarats ja d'Interès Cultural "las cuevas, abrigos y lugares que contengan manifestaciones de arte rupestre" (art. 40.2 LLPHE).

1.2. Les excavacions, prospeccions i troballes, com a vies que són a través de les quals s'aconsegueix la investigació i descobriment dels béns integrants del Patrimoni Arqueològic.

És evident que la ciència arqueològica avança gràcies a les excavacions i prospeccions que es duen a terme, així també a les troballes que, de manera casual o fortuïta, impliquen el descobriment de béns o objectes que reuneixin en sí mateixos algunes de les característiques que els integren en el Patrimoni Arqueològic i, per tant, en el Patrimoni Històric Espanyol. La Llei regula, per això, aquestes actuacions, possibilitant que l'Administració les dugui a terme de manera coactiva i sotmeti llur realització pels particulars a la corresponent autorització administrativa.

1.2.1. Concepte d'excavació arqueològica.

Als efectes de la Llei, són excavacions arqueològiques "las remociones en la superficie, en el subsuelo o en los medios subacuáticos que se realicen con el fin de descubrir e investigar toda clase de restos históricos o paleontológicos, así como los componentes geológicos con ellos relacionados" (art. 41.1 LLPHE).

Aquest concepte implica, doncs, un fet positiu, la remoció de terrenys, es dugui aquesta a terme en la superfície, en el subsòl o en medis subaquàtics, i una finalitat específica, el descobriment o la investigació de restes històriques o paleontològiques, així com de components geològics relacionats amb aquells que, com ja s'ha vist, integren el Patrimoni Arqueològic segons es desprèn dels articles 1 i 40.1 LLPHE.

1.2.2. Concepte de prospecció arqueològica.

Són prospeccions arqueològiques "las exploraciones superficiales o subacuáticas, sin remoción de terreno, dirigidas al estudio, investigación o examen de datos sobre toda clase de restos históricos o paleontológicos, así como de componentes geológicos con ellos relacionados" (art. 41.2 LLPHE).

En aquest cas, doncs, el fet determinant de la prospecció és l'exploració sense remoció de terreny, realitzi's aquesta en terrenys superficials o subaquàtic. I la finalitat perseguida és l'estudi, investigació o examen de dades sobre qualsevol dels elements a què fan referència els articles 1 i 40.1 LLPHE³.

1.2.3. *Concepte de treballa casual*

A diferència dels dos casos anteriors, que exigeixen una conducta humana tendent a descobrir, investigar o estudiar restes històriques o paleontològiques, per treballa s'entén "aquel descubrimiento casual de objetos y restos materiales que, poseyendo los valores materiales que son propios del Patrimonio Histórico Español, se hayan producido por azar o como consecuencia de cualquier otro tipo de remociones de tierra, demoliciones u obras de cualquier índole" (art. 41.3 LLPHE).

A les troballes casuals pot haver-hi, doncs, remoció de terres i, fins i tot, prospeccions –sempre que aquestes s'encaminin a la investigació de dades no relacionades amb el Patrimoni Arqueològic–, però no és estrictament necessari. El fonamental del concepte radica en la casualitat, que implica la invenció fortuïta d'un bé de valor històric.

1.3. *La realització d'excavacions i prospeccions.*

Com ha posat de manifest BASSOLS⁴, la Llei de 7 de juliol del 1911 va construir una de les primeres normes existents en matèria de protecció del patrimoni, la qual va declarar com a antiguitats "todas las obras de arte y productos industriales pertenecientes a las edades prehistóricas, antigua y media hasta el reinado de Carlos I". I afegí que els seus preceptes "se aplicarían de igual modo a las ruinas de edificios antiguos que se descubriesen, a los entonces existentes que entrañasen importancia arqueológica y a los edificios de interés artístico abandonados a los estragos del tiempo" (art.2). Aquella Llei, en opinió de l'autor citat, va pretenir ser, abans que res, una norma de foment de les excavacions arqueològiques, tot atorgant a l'Estat el dret a fer excavacions en propietat particular, prèvia expropiació del terreny o indemnització per l'ocupació efectuada, ordenat la formació d'un inventari i concedint premis a les persones que es distingissin per llur activitat descobridora, al mateix temps que sotmetia a reglamentació administrativa l'activitat d'excavació amb la possibilitat de declarar clandestines aquelles que es duguessin a terme sense la corresponent autorització administrativa.

Amb la Llei actual, aquesta qüestió queda resolta en els termes següents:

³ Com queda clar a les definicions exposades, les excavacions i prospeccions arqueològiques es relacionen directament amb llocs en els que hi ha restes arqueològiques o paleontològiques, sense que per això sigui necessària una concreta senyalització del lloc. Això implica que la manca de senyalització no pugui esgrimir-se com a element justificatiu d'una actuació excavatòria o prospectora sempre que hi hagi restes històriques evidents per a qualsevol persona. La Generalitat de Catalunya ha extès aquest concepte fins i tot a aquells llocs que, malgrat no presentar restes històriques o paleontològiques evidents, és de coneiximent general que hi ha aquell tipus de restes. En aquest sentit es pronuncia una "Nota informativa" de la Secretaria General del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, datada el 3 de novembre del 1987.

⁴ BASSOLS COMA, Martín. *El Patrimonio Histórico Español: Aspectos de su régimen jurídico*, a "Revista de Administración Pública" núm 114, setembre-desembre 1987, pág. 119.

1.3.1. Excavacions i prospeccions realitzades o ordenades per l'Administració.

L'Administració competent i, per tant, la de l'Estat i, si s'escau, les de les Comunitats Autònomes que hagin assumit competències en aquest camp, com a garants que són de la defensa i conservació del Patrimoni Històric Espanyol, podran ordenar l'execució d'excavacions o prospeccions arqueològiques a qual-sevol terreny públic o privat del territori espanyol, on es presumeixi l'existència de jaciments o restes arqueològics que hi siguin relacionats. És clar que, quan decideixi actuar d'aquesta manera, l'Administració haurà d'indemnitzar als particulars els danys i perjudicis que impliqui aquesta actuació, d'ací que la Llei ens remeti, en matèria d'indemnitzacions, al que disposa la legislació vigent sobre expropiació forçosa (art. 43 LLPHE).

1.3.2. Excavacions i prospeccions realitzades per particulars.

A) Necessitat d'autorització: El principi fonamental en aquest camp és el que subjecta tota excavació o prospecció arqueològiques a la corresponent autorització. Aquesta serà atorgada per l'Administració de l'Estat o de la Comunitat Autònoma, segons la distribució constitucional i estatutària de competències. L'Administració actuant haurà de comprovar, mitjançant els procediments d'inspecció i control idonis, tots aquells treballs que estiguin planejats i desenvolupats conforme a un programa detallat i coherent que contengui els requisits concernents (art. 42.1 LLPHE)⁵.

B) Obligació de lliurar els objectes obtinguts a l'Administració: L'autorització per a realitzar excavacions o prospeccions arqueològiques obliga als beneficiaris a lliurar els objectes obtinguts, degudament inventariats, catalogats i acompanyats d'una Memòria, al Museu o centre que l'Administració competent determini i en el plaç que es fixi, tenint en compte la seva proximitat al lloc de troballa i les circumstàncies que facin possible, a més de la seva conservació adequada, la seva millor funció cultural i científica. En cap cas el descobridor d'un objecte com a conseqüència d'excavacions i prospeccions autoritzades tindrà dret al premi que concedeix la Llei al trobador casual (art. 42.2 i 44 LLPHE).

C) Il·licitud de les excavacions i prospeccions que no reuneixin els requisits anteriors: Seran il·lícites, i els seus responsables seran sancionats conforme al que disposa la Llei, les excavacions o prospeccions arqueològiques realitzades sense l'autorització corresponent, o les que s'hagin portat a terme amb incompliment dels termes en què foren autoritzades, així com les obres de remoció de terra, de demolició o qualsevulla altres realitzades amb posterioritat en el lloc on s'ha produït una troballa casual d'objectes arqueològics que no hagués estat comunicada d'immediat a l'Administració competent (art. 42.3 LLPHE).

1.4. Règim a què han de subjectar-se els béns o objectes descoberts o trobats com a conseqüència d'excavacions, prospeccions o troballes casuals.

1.4.1 Naturalesa dels béns i objectes descoberts o trobats.

Com ha escrit BASSOLS⁶, el règim jurídic dels béns d'interès o relleu arqueològic afecta no solament a la declaració de llur pertinença al Patrimoni His-

⁵ En el marc dels seus respectius Estatuts d'Autonomia i de la Constitució, aquestes competències han estat assumides avui per totes les Comunitats Autònomes.

⁶ BASSOLS COMA, Martín *El Patrimonio Histórico Español...* op. cit., pág. 118.

tòric, sinó també a la problemàtica de l'atribució de la propietat dels béns, descoberts com a conseqüència dels treballs d'excavació o per troballa fortuïta o casual. Ambdues qüestions han estat històricament regulades des de perspectives diferents –Dret civil i Legislació administrativa–, que han originat importants conflictes interpretatius per la manca de coordinació entre els dos ordenaments que, com és lògic, parteixen de premises divergents. El Codi Civil, en el seu article 351, després de proclamar que “el tesoro oculto pertenece al dueño del terreno en que se hallare”, i d'atribuir al descobridor la meitat dels efectes descoberts, quan la troballa hagués tingut lloc en propietat aliena o de l'Estat, estableix el principi següent: “Si los efectos descubiertos fueren interesantes para la ciencia o las artes podrá el Estado adquirirlos por su justo precio, que se distribuirá en conformidad a lo declarado”.

Amb posterioritat al Codi civil, la Llei de 7 de juliol del 1911 que, com s'ha dit, constituï una de les primeres normes existents en matèria de protecció del Patrimoni, i el seu Reglament provisional del 1912, atribuïren al descobridor espanyol la propietat dels objectes descoberts i als estrangers el ple domini d'un exemplar de tots els objectes duplicats i el dret durant cinc anys de reproducció d'originals, sempre que no menyscabassin la conservació de les troballes. L'Estat adquiria, així, la propietat de les antiguitats descobertes casualment en el subsol o trobades en esbucar edificis antics, prèvia indemnització de la meitat de l'import de la taxació legal, corresponent l'altra meitat al propietari del terreny (art. 5). La Llei de 13 de maig del 1933 sobre el Patrimoni artístic nacional, en el seu article 37, va mantenir la vigència de la Llei del 1911 “interin no se publique una nueva Ley”, però a l'article 40 tornava a incidir sobre les troballes fortuïtes, equiparant-les a les excavacions autoritzades, modificant així l'esperit de la Llei del 1911 en el sentit que “la Junta superior del tesoro artístico (...) podrá conceder el disfrute de lo hallado al descubridor a condición de que se comprometa a permitir el estudio, la reproducción fotográfica o el vaciado en yeso de los objetos contratados o determinar su entrega al Estado con la indemnización que fija el artículo 45”. Fou l'ambigüitat d'aquesta legislació, amb el rerafons de l'article 351 del Codi civil, la que, en opinió de BASSOLS, ha repercutit sensiblement en la solució polèmica per via judicial d'alguns casos que han trascendit l'opinió pública durant tot el temps de la seva vigència⁷.

La nova Llei del 1985 no manté ambigüitat alguna en aquest aspecte per quan, de manera clara, considera com a béns de domini públic tots els objectes i restes materials que posseeixin els valors que són propis del Patrimoni Històric Espanyol i que siguin descoberts com a conseqüència d'excavacions, remocions de terra o obres de qualsevol índole o per atzar (art. 44.1 LLPHE), la qual cosa implica que aquests béns revesteixin els caràcters propis d'aquell domini i, bàsicament, els d'inalienabilitat, imprescriptibilitat i inembargabilitat (art. 132 C.E.).

1.4.2. Obligacions i drets de la persona que faci la troballa

El que, com a conseqüència d'excavacions, prospeccions o d'una troballa casual es faci amb algun bé dels que aquí s'estudien haurà de comunicar a l'Ad-

⁷ L'ambigüitat de la legislació anterior ha estat estudiada per MOREU BALLONCA, J. *Ocupación, hallazgo y tesoro*. Ed. Bosch, Barcelona, 1980 i per ALVAREZ ALVAREZ, José Luis. *La dama de Baza*, “*Revista de Derecho Privado*”, julio-agosto 1976.

ministració competent⁸ el seu descobriment en el plaç màxim de trenta dies, si es tracta d'excavacions o prospeccions, i immediatament quan es tracti de troballes casuals. En cap cas serà d'aplicació a aquests objectes el que disposa l'article 351 del Codi civil (art. 44.1 LLPHE), amb la qual cosa desapareix l'atribució al propietari del terreny de la titularitat del tresor ocult, tot i que segueix mantenint-se, com veurem, el dret al premi per part del descobridor casual i del propietari del terreny on s'ha produït la troballa.

Una vegada comunicat el descobriment, i fins que els objectes siguin lliurats a l'Administració competent, al descobridor li seran d'aplicació les normes del dipòsit legal, tret del cas que els lliuri a un Museu públic (art. 44.2 LLPHE).

En els supòsits de troballa casual, el descobridor i el propietari del lloc on la troballa s'hagués realitzat tenen dret, en concepte de premi en metal·lic, a la meitat del valor que en taxació legal se'ls atribueixi, valor que es distribuirà entre ells per parts iguals. Si fossin dos o més els descobridors o els propietaris, es mantindrà igual proporció (art. 44.3 i 42.2 LLPHE).

1.4.3. Sancions per l'incompliment de les obligacions legals

L'incompliment de les obligacions previstes en els dos apartats immediataments anteriors privarà al descobridor i, si s'escau, al propietari del dret al premi indicat (recordi's que el premi correspon tan sols en el cas de troballa casual) i els objectes quedaran de manera immediata a disposició de les responsabilitats a què hi hagués lloc i a les sancions que siguin procedents (art. 44.4 LLPHE)⁹.

1.4.4. Excepcions a la norma general.

Tot el que acabam de dir respecte del règim jurídic dels béns trobats no regeix per a les troballes de parts integrants de l'estructura arquitectònica d'un immoble inclòs en el Registre de Béns d'Interès Cultural. Això no obstant, la troballa haurà de ser notificada a l'Administració competent en el plaç màxim de trenta dies (art. 44.5 LLPE).

1.5. Obligació de dipositar els objectes arqueològics a Museus o Centres adequats.

Pel que fa als objectes arqueològics adquirits pels Ens Públics per qualsevol títol, estableix la Llei l'obligació de dipositar-los a Museus o Centres que l'Administració adquirient determini, per a la qual cosa es tindrà en compte la seva proximitat al lloc de la troballa i les circumstàncies que facin possible, a més de la seva adequada conservació, la seva millor funció cultural i científica (art. 45 LLPHE).

⁸ L'administració competent serà la de la Comunitat Autònoma com a conseqüència dels passos de competència previstos als Estatuts i als Decrets de transferències.

⁹ "La pérdida del derecho del descubridor —ha escrito ALVAREZ ALVAREZ— es clara porque la ley le impone a él el deber de comunicar y de guardar y depositar. En cambio, la pérdida del derecho del dueño del terreno se modaliza con un 'en su caso' porque no debe perder ese derecho si no ha habido incumplimiento por su parte. El propietario tendrá la obligación de comunicar sólo desde que se entere que el hallazgo ha tenido lugar y sólo desde ese momento corren los plazos para él". Cf. *Estudios sobre el Patrimonio Histórico Español*. Ed. Civitas, Madrid, 1989, pág. 794.

III. LA TRANSMISSIÓ DELS BÉNS INTEGRANTS DEL PATRIMONI HISTÒRIC ESPANYOL

I. L'ALIENACIÓ DELS BÉNS QUE INTEGREN EL PATRIMONI HISTÒRIC ESPANYOL.

L'alienació dels béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol és, en principi, lliure, però quan es tracta de béns que han estat declarats com a tals o que han estat inclosos a l'Inventari General de Béns Mobles, llur alienació està sotmesa a una sèrie de restriccions, bàsicament als drets de tanteig i retracte que es concedeix a l'Administració per tal d'assegurar-los una protecció adequada¹⁰.

És evident que el control del comerç interior i exterior (més endavant ens referirem a l'exportació) dels béns mobles del Patrimoni Històric constitueix – com ha dit BASSOLS¹¹ – un dels elements clau per a la conservació i creixement d'aquest patrimoni, d'ací que la Llei hagi establert una disciplina exigent en aquest ordre que elimina les principals llacunes i incerteses de la legislació anterior.

Tot i reconeixent l'existència d'importants llacunes, denunciades al seu dia per ALVAREZ¹², la legislació espanyola anterior marcava també una actuació interventora de l'Estat en aquesta matèria, ja que els drets d'adquisició preferent es remunte a la Llei d'excavacions arqueològiques del 1911 i queden consagrats a la Llei de Patrimoni de 1933¹³.

Ben al costat d'aquestes mesures generals, la Llei en conté d'altres, més restrictives encara, que fan referència als béns pertanyents a les entitats eclesiàstiques i a les Administracions públiques.

1.1 Els drets de tanteig i retracte

L'alienació del béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol que hagin estat declarats d'Interès Cultural o que tinguin incoat expedient per a llur declaració, o estiguin inclosos a l'Inventari General està subjecta als drets de tanteig i retracte per l'Administració en els termes següents:

1.1.1. El concepte d'alienació

El concepte determinant dels drets de tanteig i retracte és, com he dit, l'alienació dels béns mobles o immobles integrants del Patrimoni Històric Espanyol (art. 31 LLPHE). Ara bé, alienar és un concepte molt ample que significa transmetre, la qual cosa exigeix precisar si qualsevol alienació implica el

¹⁰ Com ja s'ha dit, aquestes normes afecten a tota classe debéns que reuneixin les característiques assenyalades, s'integrin dins del patrimoni artístic, històric, etnogràfic, documental o bibliogràfic.

¹¹ BASSOLS COMA, Martí. *El patrimonio histórico...*, op. cit., pág. 108.

¹² ALVAREZ ALVAREZ, José Luis. *La transmisión de obras de arte*. Edersa, 1985.

¹³ L'aplicació d'aquests drets a tots els béns que formen part del PHE, que era la solució de les lleis anteriors, s'havia mostrat –segons diu ALVAREZ ALVAREZ– absolutament utòpica, desmoralitzadora i contraproduent, i havia conduït a la inaplicació de la norma en la majoria dels casos. Cf. *El tanteo y el retracto en la nueva Ley del Patrimonio Español*, a "Revista de Derecho Privado", 1987, págs. 5-56.

naixement d'aquells drets i són aquells, tan sols, conseqüència de les transmissions fetes amb caràcter oneros, és a dir, de les vendes.

El Codi civil espanyol regula el retracte legal dins del contracte de compravenda, utilitzant els termes d'alienar i vendre com a sinònims. Aquest mateix criteri ha prevalgut ordinàriament a l'hora de determinar els drets de tanteig i retracte, ja que les donacions, així com les permutes i aportacions a societats (que, indubtablement, són també transmissions) ténen una contraprestació tan específica que fan gairebé impossible la subrogació en el lloc de l'adquirient, que és —com molt bé diu ALVAREZ¹⁴—, una de les característiques essencials del retracte, encara que hi ha excepcions a aquesta norma, com per exemple, la que estableix l'Article 89 de la Llei d'Arrendaments Rústics.

Aquest sembla haver estat el criteri del legislador en el cas de la llei que ens ocupa, ja que l'article 38, en exigir que "se declare el precio y condiciones en que se proponga realizar la enajenación", i en parlar de "subastas públicas en que se pretenda enajenar cualquier bien", abona el criteri que la venda per preu és la contemplada com a cas típic d'alienació als efectes del tanteig i retracte, no donant-se aquests drets en les transmissions mortis causa ni tampoc en les permutes i aportacions a societats, a menys que unes i altres encobreixin vendes fraudulentas.

1.1.2. Béns a què afecten

Els drets de tanteig i retracte afecte als béns següents:

A) Als declarats d'Interès Cultural o que tinguin incoat expedient per a llur declaració¹⁵.

B) Als béns inclosos a l'Inventari General de Béns Mobles¹⁶.

¹⁴ ALVAREZ ALVAREZ, José Luis. *El tanteo...* op. cit., pàg. 24.

¹⁵ ALVAREZ ALVAREZ ha observat amb encert el problema que pot presentar el fet que, segons l'article 11 LLPHE "la incoación del expediente determinará, en relación al bien afectado, la aplicación provisional del mismo régimen de protección previsto para los bienes declarados de interés Cultural" quan exercint el Dret de tanteig o de retracte per l'Administració durant la tramitació de l'expedient, aquest conlogui desestimant la Declaració d'Interès Cultural per a aquell bé. Diu l'autor que "una recta aplicació del caràcter provisional de esta norma implica que el ejercicio del derecho de tanteo y la consiguiente adquisición quede sometida a la condición suspensiva de que se apruebe el expediente, con los consiguientes efectos de las obligaciones sometidas a condición suspensiva, es decir, la devolución de la cosa y del precio si se hubieran recíprocamente entregado, si no se cumple la condición suspensiva que, en este caso, sería la declaración de Interés Cultural del bien objeto de tanteo o retracto".

Planteja aixímateix l'autor altres supòsits problemàtics de tanteig i retracte en el cas de la venda d'un immoble que, sense haver estat declarat d'Interès Cultural, compren a dintre seu un altre bé que sí té aquest caràcter. En aquest cas proposa atendre a diversos criteris: el d'accessorietat (per al cas que una de les parts sigui de molt superior importància a l'altra), el de la separabilitat (en el cas que un i altre aspectes de l'objecte siguin perfectament separables) i el de la defensa del que pot sofrir més risc. Encara així, reconeix l'autor que les solucions poden ser, en ocasions, difícils haguent-se de combinar els criteris exposats per a donar una solució viable als múltiples casos que poden donar-se a la pràctica.

També es refereix ALVAREZ ALVAREZ al cas d'un immoble declarat d'Interès Cultural en el que s'hi comprenen parts integrants, pertinences o accesoris en la declaració. En aquest cas la transmissió i el tanteig lògicament han de comprendre el bé principal amb els seus afegits. I, per últim, el cas d'un immoble comprès dins d'un Conjunt o Lloc (Sitio) Històric declarat d'Interès Cultural que pot implicar problemes per quant les normes sobre transmissió no han d'afectar a tots els immobles compresos dins del conjunt o paratge d'aquells Conjunts. Cf. *El tanteo...* op. cit., pàgs. 12 y ss.

¹⁶ Observis que, d'aplicar-se la Llei amb eficàcia, l'Administració no podrà desconèixer cap de les alienacions d'aquells béns que reuneixin les característiques de l'article 26.1 RDDPLPHE.

C) A qualsevulla béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol que es venguin en pública subhasta. I

D) A aquells béns l'exportació dels quals es sol·liciti, estiguin inventariats o tinguin una antigüitat superior als cent anys.

1.2. L'exercici per l'Administració dels drets de tanteig i retracte.

1.2.1. Obligació de notificar l'alienació

El qui tracti d'alienar un bé que reuneix les característiques anteriorment indicades haurà de notificar el seu propòsit a l'òrgan de la Comunitat Autònoma corresponent encarregat de la protecció del Patrimoni Històric Espanyol i al Ministeri de Cultura, declarant el preu i les condicions en què es proposi realitzar l'alienació¹⁷. A la notificació es consignarà el codi d'identificació del bé o, si s'escau, el número d' anotació preventiva¹⁸.

Aquesta obligació afecta, per tant, a qualsevol persona que tracti d'alienar un bé respecte del qual l'Administració tenguí reconegut el dret de tanteig i retracte, tracti's d'una persona física o bé una persona jurídica. Respecte a l'Església Catòlica i a les Administracions Públiques hi ha normes especials que veurem més endavant.

La Llei vigent ha mantingut, doncs, el criteri ample de legitimar a qui tracta d'alienar el bé per a verificar la notificació, tracti's del propietari, del seu apoderat o del simple encarregat de la venda.

Quan la venda del bé signi en pública subhasta, els subhastadors, amb un plaç d'antelació no superior a sis setmanes ni inferior a quatre, hauran de notificar als citats organismes les subhastes públiques a les que es pretengui alienar un bé integrant del Patrimoni Històric Espanyol, mitjançant la remissió de les dades que figuren en els catàlegs corresponents (art. 38.1 LLPHE i art. 40.1 i 2 RDDPLLPHE).

Observi's que, en el primer cas, l'obligació de notificar l'alienació afecta tan sols als béns declarats l'Interès Cultural o que tinguin incoat expedient per a llur declaració, o que estiguin inclosos a l'Inventari, mentres que en el segon cas (alienacions en subhasta pública) l'obligació de notificar afecta a tots els béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol.

D'ella dependrà, doncs, que s'iniciï l'expedient per a incloure'ls a l'Inventari.

En la discussió parlamentària de la Llei, ALVAREZ ALVAREZ, diputat llavors del Grup Popular, mantingué la posició que el tanteig i el retracte no havien d'extendre's a les vendes privades dins del territori nacional dels béns mobles que no haguessin estat declarats d'Interès Cultural. En la seva opinió, aplicant aquests drets als béns inventariats, el tanteig i el retracte constitueixen una limitació a la realització del valor dels béns inventariats i això és un fet que el seu titular pot valorar molt negativament. "No es lo mismo -diu aquest autor- poder disponer libremente, dentro del territorio español de un bien cultural mueble que tenerlo sometido a un derecho preferente que puede dilatar el cobro del precio en más de dos años. Y eso incluirá a la hora de tomar la decisión de inventariar quizá más que las ofertas de trato favorable que supone el Título VIII de la Ley". Cf. ALVAREZ ALVAREZ, José Luis. *El tanteo...*, op. cit., pàgs. 15-16.

¹⁷ Pel que fa a la notificació, res no diu la Llei ni tampoc el Reglament. Entenem que s'estarà a les normes generals del Procediment Administratiu.

¹⁸ La Disposició Transitòria 4 RDDPLLPHE diu que, "en tanto por el Registro General de Bienes de Interés Cultural y por el Inventario General no se asigne a los bienes inscritos el correspondiente código de identificación, en las notificaciones del propósito de enajenación de estos bienes prevista en el artículo 40 deberá indicarse la categoría de protección especial en que están incluidos y acompañar éstas de la documentación enunciada en el artículo 46 del mismo Reglamento".

1.2.2. A qui ha de notificar-se

Acabam de dir que haurà de notificar-se l'alienació pretesa a l'Òrgan de la Comunitat Autònoma corresponent encarregat de la protecció del Patrimoni Històric Espanyol i al Ministeri de Cultura. Per això mateix inclou el reglament una sèrie de normes per a determinar quina serà la Comunitat Autònoma competent per a rebre la notificació, la qual es realitzarà d'acord amb les normes següents:

a) Quan es tracti de Béns d'Interès Cultural o inclosos a l'Inventari, serà la corresponent al lloc d'ubicació del bé que consti inscrit al Registre General o a l'Inventari General.

b) En el cas de béns que tinguin incoat expedient per a ser declarats d'Interès Cultural o per a ser inclosos a l'Inventari General, serà la d'ubicació del bé en el moment en què s'efectuï la subhasta (art. 40.3 RDDPLLPHE).

1.2.3. Exercici del dret de tanteig

El nostre Dret anterior donava el tanteig a l'Estat. Així ho reconeixia la Llei del 1933 i les disposicions posteriors. Més discutible és que aquest mateix criteri s'hagi mantingut després de la Constitució i dels Estatuts d'Autonomia per quant les transferències que, en matèria de Cultura, s'han verificat a favor de les Comunitats Autònomes, la qual cosa ha provocat la impugnació constitucional d'aquests preceptes.

Atenent a les normes reglamentàries, l'exercici del dret de tanteig es verificarà d'acord amb l'esquema següent: Dins dels dos mesos següents a la notificació prevista, l'Administració de l'Estat, per medi del Ministeri de Cultura, podrà fer ús del dret de tanteig per a sí, per a una entitat benèfica¹⁹ o per a qualsevol entitat de Dret públic, previ informe de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació de Béns del Patrimoni Històric Espanyol, obligant-se al pagament del preu convingut o, si s'escau, el de remat, en un període no superior a dos exercicis econòmics, tret que hi hagi un altre tipus d'acord amb l'interessat sobre la forma de pagament.²⁰ Dins del plaç indicat de dos mesos es comunicarà el venedor l'exercici d'aquest dret.

En el cas de subhastes públiques no serà preceptiu el dictamen de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació i l'Administració de l'Estat podrà exercitar el dret de tanteig mitjançant la compareixença d'un representant del Ministeri de Cultura a la subhasta, el qual, en el moment en què es determini el preu del remat del bé subhastat, manifestarà el propòsit de fer ús d'aquell dret, quedant en suspens l'adjudicació del bé. En un plaç de set dies hàbils, a partir de la celebració de la subhasta, es comunicarà el subhastador l'exercici del dret de tanteig.

¹⁹ Entén ALVAREZ ALVAREZ que dins del concepte d'"entitat benèfica" a què fa referència la Llei poden incloure's les Fundacions Culturals privades que se regeixen pel Reglament de 21 de juliol del 1972 que se consideren, pel seu article 1.3, "a todos los efectos, instituciones benéfico-docentes". D'acord amb aquest criteri, una Fundació Cultural Privada pot ser adquirient, si l'Estat així ho convé, d'un bé respecte del qual s'exerciti el dret de tanteig o retracte. Cf. ALVAREZ ALVAREZ, José Luis. *El tanteo...*, op. cit., pág. 27.

²⁰ El plaç que la llei concedeix a l'Estat per a pagar el preu constitueix, en opinió d'ALVAREZ ALVAREZ, una excepció al principi general que el retracte s'ha de subrogar en el mateix lloc i condicions que el comprador. Cf. *El tanteo...*, op. cit., pág. 45.

L'acord d'exercitar el tamenteig es farà per Ordre Ministerial que serà publicada en el B.O.E., sens perjudici de produir efectes des de la seva comunicació (art. 38.2 LLPHE i art. 41.1-3 RDDPLLPE).

En termes idèntics a l'Administració de l'Estat, podrà exercitar el dret de tamenteig la Comunitat autònoma, això no obstant, l'exercici d'aquest dret per part de l'Administració de l'Estat tindrà caràcter preferent sempre que es tracti d'adquirir béns mobles per a un Museu, Arxiu o Biblioteca de titularitat estatal (art. 38.2 y 4 LLPHE i art. 40.4 RDDPLLPE).

Per a determinar quina Comunitat Autònoma serà la competent per a exercitar el dret de tamenteig, sembla clar que el Reglament concedeix implícitament la competència a aquella Comunitat a la que ha hagut de notificar-se la proposta d'alienació d'acord amb l'article 40.3 RDDPLLPE).

1.2.4. *Exercici del dret de retracte*

Malgrat l'obligació de notificar les alienacions de béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol en els termes ja vists, el legislador preveu el cas que aquella notificació no s'hagués efectuat o no s'hagués efectuat correctament, concedint llavors a l'Administració de l'Estat, per medi del Ministeri de Cultura, el dret a exercitar, en els mateixos termes prevists per al tamenteig, el dret de retracte en el plaç de sis mesos, a partir de la data en què tingués coneixement fefaent de l'alienació²¹. En aquest cas, l'Ordre Ministerial per la que s'acordi exercitar el dret de retracte es notificarà el venedor i al comprador en el plaç que precedeix i es publicarà, a més a més, en el B.O.E.

D'igual forma podrà actuar la Comunitat Autònoma, sense perjudici de la preferència de l'Administració de l'Estat per a exercitar el retracte sempre que es tracti d'adquirir béns mobles per a un Museu, Arxiu o Biblioteca de titularitat estatal (art. 38.3 y 4 LLPHE i arts. 40.4 i 42 RDDPLLPE).

1.2.5. *Mesures cautelars*

La legislació vigent sobre la matèria conté dues mesures cautelars que cal tenir en compte.

1^a) A partir de la publicació de les referides Ordres Ministerials, el bé sobre el què s'ha exercitat el dret de tamenteig o de retracte quedarà sota la custòdia del Ministeri de Cultura en el lloc que designi, poguent també acordar que quedi sota la custòdia dels seus propietaris en concepte de dipòsit amb les garanties que a l'efecte es determinin (art. 43 RDDPLLPE). Res es diu del cas en què els drets de tamenteig i retracte hagin d'exercitar-se per les Comunitats Autònomes. Sembla que una interpretació lògica, encara que extensiva, de l'article 40.4 RDDPLLPE hauria de dur-nos a una conclusió idèntica.

2^a) Els Registradors de la Propietat i Mercantils no inscriuran document algun pel que es transmeti la propietat o qualsevol casta de dret real sobre els béns a que fa referència aquest article sense que s'acrediti haver-se complert els requisits que s'hi recullen (art. 38.5 LLPHE). És clar que la mesura cautelar

²¹ Repari's que el dret de retracte podrà realitzar-se transcorreguts sis mesos des que es tingués coneixement fefaent de l'alienació, no des de la data d'aquesta, plaç que haurà de computar-se d'acord amb el previst a l'article 1524 del Codi Civil.

que aquest precepte conté afectarà tan sols als béns que siguin inscribibles d'acord amb la Llei, d'ací que afectarà bàsicament als béns immobles.

1.3. Normes especials per a l'alienació de béns mobles pertanyents a Institucions Eclesiàstiques i Administracions Públiques.

1.3.1. Béns mobles d'Institucions Eclesiàstiques

L'establiment de normes especial que afecten als béns mobles de l'Església Catòlica que, després de l'Estat, deu ser ben segur la institució que més riquesa moble posseeix d'Espanya, ha estat quelcom sempre present a la nostra legislació històrica²². No ha d'estranyar-nos, doncs, que el legislador actual hagi abordat aquesta qüestió a l'objecte d'establir una norma que, enllaçant amb un dret històric restrictiu, regulàs limitativament la possibilitat de disposar per part de l'Església del seu patrimoni històric-artístic de naturalesa moble quan aquest formi part del que entenem per Patrimoni Històric Espanyol.

El legislador havia d'actuar, no obstant, dins de la legalitat que representa l'article 46 de la Constitució Espanyola i, així mateix, dins del marc que estableix l'acord entre l'estat Espanyol i la Santa Seu sobre Ensenyament i Afers Culturals de 3 de gener de 1979, ratificat per Instrument de 4 de desembre del 1979, acord que, després de reconèixer que el patrimoni històric, artístic i documental de l'Església segueix essent una part importantíssima del patrimoni cultural de la nació, el posa al servei i gaudi de la societat sencera, justificant la seva conservació i increment i també la col·laboració plena de l'Església i l'Estat.

Dins d'aquest marc legal, la Llei del 1985 ha abordat molt restrictivament la possibilitat de disposició per part de l'Església dels béns mobles de la seva propietat que formin part del Patrimoni Històric Espanyol. En efecte, diu l'article 28.1 que "los bienes muebles declarados de interés cultural y los incluidos en el Inventario General que estén en posesión de instituciones eclesiásticas, en cualquiera de sus dependencias, no podrán transmitirse por título oneroso o gratuito ni cederse a particulares ni a entidades mercantiles. Dichos bienes sólo podrán ser enajenados o cedidos al Estado, a entidades de Derecho Público o a otras instituciones eclesiásticas" (art. 28.1 PLHE). A això hi afegeix la Disposició Transitòria 5^a de la Llei que, "en diez años siguientes a la entrada en vigor de la Ley, lo dispuesto en el artículo 28.1 de la misma se entenderá referido a los bienes muebles integrantes del Patrimonio Histórico Español que estén en posesión de las instituciones eclesiásticas".

Per el cas hipotètic que aquest tipus d'alienacions s'arribi a produir malgrat les prohibicions establertes, la Llei les declara nul·les de ple dret, corresponent al Ministeri Fiscal exercitar, en defensa de la legalitat i de l'interès públic i social, les accions de nul·litat en els processos civil corresponents (art. 44 RDDPLPHE).

L'article en qüestió és, com podem veure, molt restrictiu. Està en consonància amb l'antic article 41 de la Llei del 1933 i afecta, per tant, a tots els

²² GARCIA ESCUDERO I PENDAS GARCIA a *El nuevo régimen jurídico del Patrimonio Histórico Español*, Ministerio de Cultura, 1986, págs. 133 y ss) ofereixen un ample i detallat estudi d'aquesta matèria, al qual ens remetem.

béns declarats d'Interès Cultural o inclosos a l'Inventari que siguin propietat de qualsevulla institució eclesiàstica, això significa, per una banda, que aquesta norma limitativa afecta tan sols a l'Església Catòlica i, per una altra, que s'aplica exclusivament a béns que hagin estat expressament declarats d'Interès Cultural o que hagin estat Inventariats, no a tots els altres, sens perjudici que, transitòriament, durant el plaç de deu anys a comptar des de l'entrada en vigor de la Llei que ens ocupa, la prohibició d'alienar béns mobles per part de l'Església Catòlica, sota sanció de nul·litat de la transmissió, s'extén a tots els seus béns.

Aquestes prohibicions afecten, això no obstant, a les vendes o donacions de béns que pretenguin fer-se a particulars o entitats mercantils, no així quan la donació o cessió es faci a l'Estat, a entitats de Dret Públic o a altres Institucions Eclesiàstiques, afegitó aquest que va introduir-se en el debat de la Llei en el Congrés dels Diputats evitant així l'absurd que la prohibició afectàs fins i tot a les alienacions de béns entre institucions de la mateixa Església Catòlica.

1.3.2. *Béns mobles pertanyents a Administracions Públiques*

Anàlogament a l'establert per als béns mobles que formin part del patrimoni Històric-Artístic de l'Església Catòlica, la Llei ha estret la possibilitat de disposició d'aquests mateixos béns quan el seu titular sigui l'Administració, d'ací que hagi establert amb caràcter general que "los bienes muebles que forman parte del Patrimonio Histórico Español no podrán ser enajenados por las Administraciones Públicas, salvo las transmisiones que entre sí mismas éstas efectúen y lo dispuesto en los artículos 29 y 34 de la Ley (art. 28.2 LLPHE).

1.3.3. *Imprescriptibilitat*

Tots els béns mobles a què acabam de referir-nos (d'Institucions Eclesiàstiques i d'Administracions Públiques) seran imprescindibles pel que no se'ls aplicarà en cap cas el que disposa l'article 1.955 del Codi civil.

IV. L'EXPORTACIÓ DELS BÉNS INTEGRANTS DEL PATRIMONI HISTÒRIC ESPANYOL

Exportar és, a efectes de la Llei, provocar la sortida del territori espanyol de qualsevulla béns que integren el Patrimoni Històric (art. 5.1 LLPHE i art. 45.1 RDDPLLPHE). I, com sigui que aquesta sortida pot ocasionar greus perills de deteriorament o pèrdua d'aquests béns, la Llei estableix sèries cauteles, prohibint l'exportació o, simplement, subjectant-la a l'autorització corresponent.²³

En els termes en què el precepte legal està redactat sembla evident que pel legislador és indiferent el títol i la raó que provoquin la sortida d'un bé integrant del Patrimoni Històric Espanyol més enllà de les nostres fronteres. Hi haurà, per tant, exportació —amb les conseqüències que això implicant si la sortida es produeix com a conseqüència d'una transmissió onerosa, d'una donació

²³ Vega ENDELLA IZQUIERDO a El Patrimonio Histórico Artístico en la jurisprudencia, "Revista de Administración Pública", Madrid, 1975, ens ofereix un detallat estudi de la doctrina jurisprudencial en matèria d'exportacions de béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol.

o d'una herència, com n'hi ha també en el cas que el propietari d'un bé integrant del Patrimoni Històric Espanyol decideixi endur-se-ne'l com a conseqüència d'un canvi de residència a un altre Estat.

I. LA LEGISLACIÓ EUROPEA EN MATÈRIA DE LLIURE CIRCULACIÓ DE BÉNS CULTURALS.

Com ha apuntat FUENTES CAMACHO²⁴, avui gaudeix de gran difusió aquella opinió segons la qual l'exportació d'obres d'art antic constitueix un empobriment del patrimoni cultural del país d'origen. És cert que el desenvolupament d'alguns països que fa segles experimentaren un auge que va manifestar-se, entre d'altres, en el sector de la cultura, s'ha vist disminuït posteriorment no tan sols per la manca de creativitat artística, sinó també per la pèrdua d'importantes obres d'art. Fet aquest que ha reforçat la idea de preservar el patrimoni cultural i artístic nacional per damunt de tot. D'ací que –segons ens diu l'autor citat–, molts països, davant la pèrdua progressiva de gran part dels seus béns culturals i conscients que conserven encara un ric patrimoni, han adoptat mesures protectores que es tradueixen principalment en la promulgació de lleis imperatives, restrictives o prohibitives de l'exportació d'aquells béns culturals que revesteixen una particular importància.

Els mecanismes que aquestes lleis solen utilitzar són bàsicament dos: en primer lloc, el de prohibir l'exportació de certes obres d'art que es consideren mereixedores d'una especial protecció i, en segon terme, el de declarar propietat de l'Estat els béns culturals il·licitament exportats a fi de possibilitar llur reivindicació pel país de procedència. I aquest és l'eix sobre el que es vertebrava la legislació espanyola sobre la matèria.

Ara bé, enfront d'aquesta opinió restrictiva i prohibitiva de la lliure circulació d'obres d'art, ha pres també força l'opinió contrària. En aquest sentit, FUENTES CAMACHO ha arribat a afirmar que la substantivació del patrimoni cultural europeu depèn en gran mesura de la possibilitat que els béns culturals puguin circular lliurement pel territori de la Comunitat i MERRYMAN ha assenyalat que la noció de "patrimoni cultural de la humanitat" a que al·ludeix en el seu preàmbul la 'Convenció de La Haya de 1954 per a la protecció dels béns culturals en cas de conflicte armat' mostra l'existència d'un interès internacional i diu: "Un lícit comerç del arte que permeti a las obras ir allí donde más se valoren y se cuiden puede fomentar el interés internacional. Por el contrario, las restricciones nacionales allibre movimiento del arte amenazan el interés internacional"²⁵.

Tot i això, hem de reconèixer que dins l'àmbit comunitari la facultat dels Estats membres per a dictar lleis restrictives a la lliure circulació de determinats béns es reconeix expressament a l'article 36 TCEE, com veurem.

Seguint FUENTES CAMACHO tenim, doncs, que la lliure circulació de béns culturals no ha estat objecte d'una política comunitària específica, i pot afirmar-se que la nota més característica de les normes que li són aplicables és la seva generalitat, aspecte aquest que pot predicar-se en un doble sentit: d'una banda, la circulació d'obres d'art es regeix per les disposicions del Títol I de la Segona

²⁴ FUENTES CAMACHO, Victor. La libre circulación de bienes culturales en la Comunidad Europea, a "La Ley", 31 de maig del 1989.

²⁵ MERRYMAN, J.H. *Legal Aspects of International Trade in Art*. Ginebra, 1985, citat per FUENTES CAMACHO a l'obra citada a la nota anterior.

Part del TCEE (arts. 9 a 37), que regulen amb caràcter global la llibertat de circulació de mercaderies, i d'altra, si bé hi ha un pla d'accions de la Comunitat en el sector cultural, no totes les iniciatives que es proposen en aplicació del TCEE guarden relació amb la lliure circulació d'obres d'art, i les que d'alguna manera hi repercuteixen han desembocat en l'adopció de directives o reglaments que es refereixen en general a les mercaderies o, a tot estirar, a diverses classes de mercaderies entre les quals hi figuren les obres d'art.

"La asimilación de los bienes culturales, en cuanto producto de la actividad creadora del artista, a cualesquiera otros bienes muebles corporales —diu FUENTES CAMACHO²⁶— impone la aplicación a la circulación intracomunitaria de obras de arte de las reglas generales sobre la libertad de circulación de mercancías que se formula en el TCEE²⁷, tanto en lo que concierne a la creación de una unión aduanera, en la doble vertiente de la supresión de los derechos de aduana entre los Estados miembros (arts. 12 i 17) y establecimiento de un arancel aduanero común (arts. 18 a 29), como en cuanto a la abolición de las restricciones cuantitativas a la importación y exportación de mercancías entre los Estados miembros y de las medidas de efecto equivalente (arts. 30 a 37). La subsistencia de las medidas de efecto equivalente a las restricciones cuantitativas a la entrada y salida de mercancías a pesar de haber sido eliminados los obstáculos más flagrantes a su libre circulación ha llevado a la doctrina a centrar su atención en el examen de las disposiciones que contiene el Capítulo 2 del Título I de la Segunda Parte del TCEE, y muy especialmente en el estudio de los artículos 30 a 36. En síntesis, el régimen establecido en tales preceptos consta de una regla general y una excepción: los artículos 30 a 35 prohíben las restricciones cuantitativas a la importación y a la exportación de mercancías entre los Estados miembros, así como todas las medidas de efecto equivalente. Ello no quiere decir que en ningún supuesto pueden los citados Estados imponer prohibiciones o restricciones a los intercambios intracomunitarios de mercancías, ya que en el primer inciso del artículo 36 se enuncia una serie de valores que justifican semejantes conductas, a saber: "razones de orden público, moralidad y seguridad públicas, preservación de los vegetales, protección del patrimonio artístico, histórico o arqueológico nacional o protección de la propiedad industrial o comercial".

Ahora bien, dado que el precepto que se comenta supone una derogación a la regla fundamental de eliminación de todos los obstáculos a la libre circulación intracomunitaria de mercancías, tanto la doctrina como la jurisprudencia comunitaria son unánimes a la hora de afirmar que las materias reservadas que enumera constituyen *numerus clausus* y la necesidad de que sea objeto de una interpretación restrictiva. Por otro lado, el alcance de esta excepción se limita en el segundo inciso del precitado artículo 36, a cuyo tenor, "tales prohibiciones o restricciones no deberán constituir un medio de discriminación arbitraria ni una restricción encubierta del comercio entre los Estados miembros".

²⁶ FUENTES CAMACHO, Víctor. *La libre circulación...* op. cit., págs. 2 y ss.

²⁷ Tant FUENTES CAMACHO al seu article ja citat com ALVAREZ ALVAREZ als seus *Estudios...*, també citats, recullen l'opinió de PESCATORE que, fent-se eco de la doctrina que sosté el TJCE a l'assumpte "Comissió contra República Italiana" (7/68) afirma que "las obras de arte, en tanto que tienen un valor apreciable en dinero y son objeto de transacciones comerciales, son mercancías como las demás. El comercio del arte se beneficia, por esa razón, de todo lo que ha podido realizarse en interés de la libre circulación de mercancías".

De totes aquestes raons que, amb caràcter excepcional, faculden als Estats membres per a prohibir o restringir la importació, l'exportació o el trànsit intracomunitari de mercaderies, hem dereferir-nos especialment a la noció d'"ordre públic, moralitat i seguretat pública" i a la de "protecció del patrimoni històric, artístic o arqueològic nacional".

"Ante la ausencia de una noción comunitaria de 'orden público, moralidad y seguridad públicas' elaborada por el TJCE —continúa dient FUENTES CAMACHO, corresponde a las jurisdicciones de los Estados Unidos miembros la competencia para determinar cuales son las exigencias de la moral y del orden público en el ámbito de su soberanía. Esta diversidad de interpretaciones, así como la pluralidad de procedimientos de control a que puede dar lugar, son fuente generadora de conflictos entre los distintos Estados que integran la Comunidad. La relatividad es también predicable respecto de la noción de 'protección del patrimonio artístico, histórico o arqueológico nacional' pues la posibilidad de que los criterios para calificar un determinado bien como perteneciente al patrimonio de un país y las normas prohibitivas o restrictivas de su exportación varíen en los Estados miembros conduce en muchos casos a soluciones contrapuestas. Ahora bien, toda vez que nos hallamos ante el ejercicio de una facultad concedida con carácter excepcional, la libertad de los Estados parte no es, ni mucho menos, absoluta, sino que está sujeta al límite del control de las instituciones comunitarias. El Tribunal de Justicia, mediante la interpretación restrictiva del párrafo primero del artículo 36 y el recurso a su párrafo segundo puede prevenir los abusos de los Estados miembros, con lo que los conflictos que pueden surgir en esta materia, aunque no desapareciesen por completo, podrían verse considerablemente reducidos.

De las diversas clases de obstáculos que existen en la actualidad a la libre circulación intracomunitaria de los bienes culturales tan sólo una categoría encuentra cierta justificación en el TCEE, cuyo artículo 36.1 reconoce la facultad de los Estados miembros para dictar leyes prohibitivas o restrictivas de la exportación de determinados bienes con apoyo en imperativos de protección de su patrimonio nacional. Los obstáculos aduaneros no sólo carecen de base en la constitución comunitaria, sino que su eliminación está prevista en el Tratado como medio para alcanzar sus objetivos".

Dit això, hem d'apuntar que les mesures adoptades fins avui per la Comunitat respecte al tema que ens ocupa²⁸ han estat poques i gairebé nul ha estat fins al moment el progrés pel que fa a l'eliminació d'obstacles a la lliure circulació intracomunitària de les obres d'art.

2. PROHIBICIÓ ABSOLUTA D'EXPORTAR DETERMINATS BÉNS I EXCEPCIONS QUE S'HI ESTABLEIXEN.

Com a norma general, i sens perjudici de les excepcions que fan possible l'exportació temporal de determinats béns integrants del Patrimoni Històric Es-

²⁸ Per a un coneixement més ample d'aquestes mesures Cf. FUENTES CAMACHO, Victor. *La libre circulación...*, op. cit. pàgs. 3 y ss.

panyol, queda prohibida l'exportació dels béns declarats d'Interès Cultural²⁹, així com la d'aquells altres béns que, per llur pertinença al Patrimoni Històric Espanyol, l'Administració de l'Estat els declari expressament inexportables, com a mesura cautelar fins que s'incoï expedient per a incloure el bé en alguna de les categories de protecció especial previstes a la Llei (art. 5.3 LLPHE). Aquesta declaració d'inexportabilitat d'un bé és competència del Ministeri de Cultura que farà per Ordre Ministerial a la que s'acordarà requerir a la Comunitat Autònoma de l'àmbit territorial en què el bé es trobi per tal que incoï l'expedient que s'escaigui (art. 51 PDDPLLPHE). Això no obstant, s'estableixen les dues excepcions següents a la prohibició d'exportar:

a) La deriva de la facultat que la Llei concedeix a l'Administració de l'Estat per a autoritzar la sortida temporal d'Espanya, en la forma i condicions que reglamentàriament es determini, de béns mobles subjectes genèricament a la prohibició d'exportar. En aquest cas, l'autorització haurà de contemplar el plaç i les garanties de l'exportació (art. 31 LLPHE). I

b) La deriva de la facultat que la Llei concedeix al Govern per a concertar amb altres Estats la permuta de béns mobles de titularitat estatal pertanyents al Patrimoni Històric Espanyol per altres que tinguin, al menys, un valor igual i un mateix significat històric. En aquest cas l'aprovació precisarà de l'informe favorable de les Reials Acadèmies de la Història i de Belles Arts de San Fernando i de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació de Béns del Patrimoni Històric Espanyol (art. 34 LLPHE).

3. L'EXPORTACIÓ DE BÉNS INTEGRANTS DEL PATRIMONI HISTÒRIC ESPANYOL MITJANÇANT L'AUTORITZACIÓ CORRESPONENT.

En principi, doncs, l'exportació pot afectar tan sols als béns mobles que, formant part del Patrimoni Històric Espanyol, no hagin estat declarats d'Interès Cultural (estiguin o no inventariats), però, en tot cas, es requereix un permís previ del Ministeri de Cultura per a l'exportació, fins i tot temporal, dels béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol que tinguin cent o més anys d'antiguitat, o que estiguin inclosos a l'Inventari General o que tinguin incoat expedient per a la seva inclusió (art. 5.2 LLPHE i art. 45.2 RDDPLLPHE).

Aixímateix s'exigirà aquest permís del Ministeri de Cultura en el cas de l'excepció a la prohibició genèrica d'exportar que hem vist a la lletra a) de l'apartat anterior, a saber, l'exportació temporal dels béns declarats d'Interès Cultural hagi declarat expressament inexportables, com a mesura cautelar, fins que s'incoï expedient per a incloure el bé en alguna de les categories de protecció especial previstes a la Llei (art. 5.2 LLPHE i art. 45.3 RDDPLLPHE).

En un i altre cas, la concessió pel Ministeri de Cultura d'aquests permisos d'exportació no eximirà del compliment de les formalitats i requisits que regeixen amb caràcter general el comerç exterior (art. 45.4 RDDPLLPHE)³⁰.

²⁹ Les obres d'autors vius, com que no poden ser –en principi– declarades d'Interès Cultural, no es veuran afectades per aquesta prohibició absoluta de ser exportades.

³⁰ Han de tenir-se en compte al respecte l'O.M. de 12 de maig del 1979, reguladora dels despatxos d'importació i exportació de certes mercaderies per Duanes de Madrid i Barcelona, l'O.M. de 30 de març del 1979, per la que es regula el règim de despatx duaner d'obres de contingut artístic, històric o cultural; i l'O.M. de 19 d'agost del 1982, per la que regula l'exportació d'obres d'art d'autors vius.

3.1. El permís d'exportació

El permís d'exportació que, com a requisit previ, requereixen determinats béns mobles integrants del Patrimoni Històric Espanyol, s'ajustarà a la normativa següent:

3.1.1. Contingut de la sol·licitud.

Hem de distingir segons que el bé estigui o no inventariat.

A) Béns inventariats: A la sol·licitud d'exportació d'aquests béns haurà de constar, com a mínim:

a) Respecte del sol·licitant, el seu títol jurídic i el compromís de permetre l'examen o dipòsit del bé.

b) Respecte del bé, la declaració de si té o no expedient incoat per a la seva inclusió a l'Inventari General, i lloc on el bé es troba³¹.

B) Béns no inventariats: Quan el bé no s'hagi inclòs a l'Inventari General, s'unirà a la sol·licitud la documentació següent:

a) Dues fotografies en color de l'objecte de tamany mínim de 8 x 12 cms., o reproduccions en suport adequat a la naturalesa del bé, una de conjunt i l'altra de detall, si l'objecte ho requereix per a la seva identificació o, si s'escau, de l'anvers i el revers.

b) Descripció tècnica de l'objecte, especificant matèria, procediment i dimensions, així com època, escola o autor, si fos conegut. Descripció bibliogràfica. En el cas d'objectes de pedres o metalls preciosos s'especificarà també el pes.

c) Tractant-se de béns importants en els termes assenyalats a l'article 32 de la Llei, s'adjuntarà aixímateix una fotocòpia de la declaració efectuada en el moment de la importació davant dels Serveis de Duana segons l'Anex nº 3 del Reglament (art. 46.2 RDDPLLPHE).

3.1.2. Organ davant el qual ha de presentar-se.

La sol·licitud d'exportació cursada en els termes ja vists, es remetrà al Ministeri de Cultura, tret que es tracti de Comunitats autònomes que tinguin assumides competències de tramitació d'aquestes sol·licituds (art. 47.1 RDDPLLPHE)³².

Quan es tracti d'aquests tipus de Comunitats, la sol·licitud relativa als béns ubicats dins el seu àmbit territorial haurà de tramitar-se davant dels seus òrgans competents³³. Ara bé, la Comunitat Autònoma no és competent per a resoldre

³¹ La Disposició Transitòria 4 RDDPLLPHE diu que "1. En tanto por el Registro general de Bienes de Interés Cultural y por el Inventario General no se asigne a los bienes inscritos el correspondiente código de identificación, en las solicitudes de permiso de exportación de estos bienes deberá indicarse la categoría de protección especial en que están incluidos y acompañar éstas de la documentación enunciada en el artículo 46 de este Real Decreto".

³² D'acord amb l'establert als estatuts d'Autonomia i en els Decrets de Transferències tindran capacitat per a tramitar aquests expedients el País Basc, Catalunya i Andalusia.

Respecte de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears vegeu el contingut de la nota núm. 36.

³³ Encara que no es digui, sembla que la competència per a incoar aquests expedients dependrà del lloc en què estigui ubicat el bé, però això —donada la mobilitat dels béns mobles— és molt poc definitiu. Clar que, com aquesta competència tan sols assoleix als tràmits referents al fet de cursar la sol·licitud d'exportació, depenint, en tot cas, la resolució positiva del Ministeri de Cultura, el problema que pot generar-se no és especialment greu.

positiva i definitivament la sol·licitud, ja que, en el cas d'acceptar-la, haurà de traslladar l'expedient i haurà de ser comunicada al Ministeri de Cultura als efectes de l'opció de compra sobre els béns en els termes que s'estudiarà més endavant (art. 47.2 RDDPLLPHE).

3.1.3. *Dictamen de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació.*

La Junta de Qualificació, Valoració i Exportació de Béns del Patrimoni Històric Espanyol dictaminarà aquestes sol·licituds i, quan les circumstàncies ho aconsellin, podrà acordar que els béns l'exportació dels quals es sol·licita siguin dipositats en un establiment per a ser examinats. Aquesta Junta podrà exigir al sol·licitant que acrediti documentalment la seva propietat sobre l'objecte o que està autoritzat pels seu propietari per a la venda o exportació del bé (art. 47.3 RDDPLLPHE).

3.1.4. *Resolució de l'expedient.*

Correspon a la Direcció General de Belles Arts i Arxius, vist el dictamen de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació de Béns del Patrimoni Històric Espanyol, resoldre les sol·licituds de permís d'exportació.

En el cas de resoldre denegatòriament el permís d'exportació d'un bé que no estigui inclòs en alguna de les categories de protecció especial previstes a la Llei, la resolució haurà de contenir l'acord de requerir a la Comunitat Autònoma dins l'àmbit de la qual el bé estigui situat per tal que incoï l'expedient a efectes de la seva inclusió en una d'aquestes categories de protecció.

La Direcció General de Belles Arts i Arxius extindrà un certificat de la resolució per la qual es concedeix el permís per a l'exportació del bé, que haurà d'acompanyar-lo.

Si el permís d'exportació afecta a un bé inclòs a l'Inventari General, cancel·larà la seva inscripció (art. 48 RDDPLLPHE).

3.1.5. *Plaç per a dictar la resolució*

La resolució de la sol·licitud de permís d'exportació haurà de dictar-se en el plaç de dos mesos a comptar des de la data de la seva presentació, poguent l'interessat denunciar la mora i reiterar la sol·licitud davant del Director General de Belles Arts i Arxius del Ministeri de Cultura, que podrà resoldre fins i tot en el cas de no haver emès el dictamen la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació de Béns del Patrimoni Històric Espanyol.

Transcorregut un mes des de la presentació de la denúncia de mora amb reiteració de la sol·licitud, sense que hagi recaigut una resolució expressa, s'entendrà denegat el permís.

La denegació tàcita no eximirà de dictar resolució expressa i de realitzar, si s'escau, el requeriment previst a l'article 48.2 (cas de béns no inclosos dins cap de les categories de protecció especial a l'objecte que la Comunitat Autònoma competent incoï l'expedient que pertoqui (art. 49 RDDPLLPHE).

3.1.6. *Presumció d'oferta de venda.*

Estableix la Llei com a norma general que en tots els casos en què es formulï sol·licitud d'exportació, la declaració de valor feta pel sol·licitant serà considerada oferta de venda irrevocable en favor de l'Administració de l'Estat.

Aquesta norma general s'excepciona en els casos de béns mobles la importació dels quals hagi estat autoritzada legalment, ja que aquests béns podran exportar-se prèvia llicència de l'Administració de l'Estat que es concedirà sempre que la sol·licitud compleixi els requisits exigits per la legislació vigent sense que pugui exercitar-se dret algú de preferent adquisició respecte d'aquells. Ara bé, transcorregut el plaç dedeu anys des de llur importació, aquests béns quedaran sotmesos al règim general (art. 32.2 i 33 LLPHE i art. 50.1 RDDPLLPHE).

És evident que si l'Administració concedeix el permís sol·licitat, el simple fet de la concessió implica ja la renúncia a l'exercici del dret d'adquisició preferent. En altre cas, és a dir, quan no es concedeixi el permís per a l'exportació, l'Administració de l'Estat, per medi del Ministeri de Cultura, disposarà de sis mesos, a partir de la resolució, per a acceptar l'oferta de venda, i d'un any, des de l'acceptació, per a efectuar el pagament que procedeixi (art. 33 LLPHE i art. 50.2 RDDPLLPHE).

Ara bé, la negativa a la sol·licitud d'exportació no suposa l'acceptació de l'oferta, que sempre haurà de ser expressa. A efectes d'això, l'acceptació de l'oferta de venda per l'Administració de l'Estat s'acordarà mitjançant Ordre del Ministeri de Cultura, que es notificarà a l'interessat. A partir d'aquesta notificació, el bé quedarà sota la custòdia del citat Ministeri en el lloc que designi, poguent també acordar que quedi sota la custòdia dels seus propietaris en concepte de dipòsit amb les garanties que a l'efecte el Ministeri determini (art.33 LLPHE i art. 50.3 RDDPLLPHE).

L'incompliment per part de l'Administració de l'Estat dels plaços asseynyalats en aquest article suposarà la caducitat del seu dret d'adquisició i es reintegrarà al seu titular en la lliure disposició del bé (art. 50.4 RDDPLLPHE).

3.2. *El permís d'exportació temporal.*

Segons hem vist, l'article 45.2 i 3 RDDPLLPHE permet l'exportació temporal de béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol (fins i tot del declarats d'Interès Cultural) en determinats casos, tot subjectant aquesta exportació al necessari permís del Ministeri de Cultura. La tramitació d'aquest permís presenta les particularitats següents.

3.2.1. *Contingut de la sol·licitud*

A la sol·licitud del permís per a l'exportació temporal es consignaran, com a mínim, les dades següents:

a) Respecte del sol·licitant, el seu títol jurídic i el compromís de permetre l'examen o dipòsit del bé.

b) En relació amb el bé objecte de l'exportació temporal, el seu codi d'identificació si és que el té i, de no tenir-lo, declaració de si hi ha algun expedient incoat per a incloure'l en alguna de les categories de protecció especial previstes a la Llei, així com el lloc en què el bé es troba.

c) Finalitat i duració de l'exportació el permís de la quel essol·licita (art. 53 RDDPLLPHE).

d) Tractant-se de béns no inventariats ni declarats d'Interès Cultural, haurà d'unirse a la sol·licitud la documentació exigida a l'article 46.2 (C.f. IV, 3.1.1, B).

3.2.2. *Organ davant la qual ha de presentar-se.*

La tramitació d'aquestes sol·licituds de permís d'exportació temporal es regirà pel que es disposa a l'article 47 per a les sol·licituds de permís d'exportació (Cf. IV, 3.1.2) (art. 53 RDDPLLPHE).

3.2.3. *Dictamen de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació.*

Regeix, aixímateix, per a aquestes sol·licituds tot el relatiu al dictamen que, en tot cas, ha de realitzar la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació en els termes ja vistos (Cf. IV, 3.1.3), si bé en aquests casos la Junta haurà de proposar les condicions de retorn i altres garanties que estimi convenients per a la conservació del bé (art. 53 RDDPLLPHE).

3.2.4. *Resolució de l'Expedient i plaç per a dictar-la.*

El reglament ens remet als articles 48 i 49 RDDPLLPHE, és a dir, a les normes generals ja vistes en el cas del permís d'exportació (Cf. IV, 3.1.4 i 3.1.5), però atenent a les salvetats que segueixen:

a) La resolució per la qual es permet l'exportació temporal haurà de contenir les condicions de retorn i d'altres garanties que s'estableixin per a la conservació del bé que s'exporta.

b) Quan es tracti de béns d'Interès Cultural o de béns declarats inexportables, la resolució haurà de ser sempre expressa i requerirà en tot cas el dictamen previa de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació.

c) El permís d'exportació temporal s'anotarà, si s'escau, en el Registre de Béns d'Interès Cultural o a l'Inventari General de Béns Mòbles segons la naturalesa del bé (art. 54 RDDPLLPHE).

3.2.5. *Temps màxim per a concedir l'autorització d'exportació temporal.*

El període màxim ininterromput de l'estança a l'exterior que pot permetre's respecte dels béns mòbles que s'exporten depèn de llur naturalesa. D'aquí que hàgim de distingir:

a) Tractant-se de béns declarats d'Interès Cultural o dels que tinguin incoat expedient per a ser declarats com a tals, així com d'aquells altres que, per llur pertinença al Patrimoni Històric Espanyol, el Ministeri de Cultura declari expressament inexportables, com a mesura cautelar, fins que s'incoï expedient per a incloure el bé en alguna de les categories de protecció especial previstes a la Llei, el període màxim d'estança a l'exterior d'aquests béns serà de cinc anys renovables per períodes d'inferior o igual duració fins a vint anys.

En un i altre cas, transcorregut el plaç màxim autoritzat, el bé haurà de retornar a Espanya per a ser axaminat. Efectuat el retorn, es podrà sol·licitar novament el permís de sortida temporal. Això no obstant, i excepcionalment, la Direcció General de Belles Arts i Arxius apodrà acordar, quan les circumstàncies ho aconsellin, de substituir el retorn del bé per l'examen que a l'efecte encomani al Servei Diplomàtic (art. 56 RDDPLLPHE).

3.2.6. Normes especials per a la concessió de permisos d'exportació temporal dels béns del Patrimoni Bibliogràfic.

Tractant-se de béns que integren el Patrimoni Bibliogràfic custodiat a les biblioteques estatals, que no hagin estat objecte d'una declaració específica d'Interés Cultural ni inclosos de forma singular a l'Inventari Genral i quan aquesta sortida s'efectuï conforme a les regles i usos aplicables als préstecs internacionals, el permís per a llur exportació és regirà per les normes següents:

a) La sol·licitud del permís es dirigirà al Director General del Llibre i Biblioteques i a la mateixa es farà constar les dades suficients per a la identificació del bé, la seva localització i la finalitat i duració de la sortida temporal que es sol·licita.

b) Tindrà caràcter prioritari el dictamen d'aquesta sol·licitud, que podrà efectuar-se per la Secció de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació que el Ple designi amb caràcter general.

c) Per raons d'urgència, i a petició raonada de l'Entitat sol·licitant, del Director General del Llibre i Biblioteques podrà resoldre sense el previ dictamen de la Junta. La resolució que permeti la sortida temporal haurà de contenir les condicions de retorn i demés garanties que s'estableixin per a la conservació del bé que s'exporta (art. 57 RDDPLLPE).

3.2.7. Inexistència de presumpció de venda

A diferència del que succeeix amb els permisos d'exportació en els que, segons hem vist la simple sol·licitud implica una presumpció d'oferta irrevocable del bé a favor de l'Estat, quan d'exportació temporal es tracta, no hi ha aquesta presumpció ja que, segons ens diu la Llei, els béns així exportats no podran ser objecte de l'exercici del dret de preferent adquisició (art. 31.1 LLPHE).

3.2.8. Conseqüències de l'incompliment de les condicions de retorn imposades en el permís d'exportació temporal.

La característica bàsica d'Aquestes autoritzacions és permetre el retorn a Espanya dels béns que s'hagi permès exportar temporalment tindrà la consideració d'exportació il·lícita, la qual cosa fa trànsit al que direm d'immediat.

4. DECOMÍS DELS BÉNS EXPORTATS IL·LÍCITAMENT I NORMES CONTUNDENTS A LLUR RECUPERACIÓ

L'exportació dels béns subjectes a la prohibició d'exportar, l'incompliment de les condicions per al retorn a Espanya dels béns que s'hagi autoritzat a exportar en virtut del que disposa l'article 31 LLPHE (C.f. IV, 2.a), així com l'exportació sense llicència quan aquesta sigui necessària implicarà un supòsit d'exportació il·lícita i, sens perjudici d'incórrer en el delictes o la infracció de contraban corresponent, determinen la pèrdua automàtica de la propietat per l'exportador il·legal i l'adquisició també automàtica per l'Estat de la propietat dels béns il·licitament exportats, ja que no pot entendre's d'altra manera l'article 29.1 LLPHE

segons el qual "pertenece al Estado los bienes muebles integrantes del Patrimonio Histórico Español que sean exportados sin la autorización requerida por el artículo 5 de esta Ley". Aquests béns passen a ser, doncs, per disposició de la Llei, béns de domini públic i, com a tals, devenen "inalienables i imprescriptibles"³⁴.

Això no obstant, hi ha una excepció a aquesta norma ja que, quan l'anterior titular acredita la pèrdua o substracció prèvia del bé il·legalment exportat, podrà sol·licitar la seva cesió a l'Estat, obligant-se a abonar l'import de les despeses derivades de la seva recuperació i, si s'escau, el reembossament del preu que hagués satisfet l'Estat a l'adquirent de bona fe. Hom resumirà la pèrdua o substracció del bé il·legalment aportat quan l'anterior titular fos una Entitat de dret públic (art. 29.3 LLPHE).

Correspon a l'Administració de l'Estat realitzar els actes conduents a la total recuperació dels béns il·legalment exportats, béns aquests que, una vegada recuperats –i sempre que no hagin de cedir-se als seus anteriors titulars en els termes ja vists–, es destinaran a un centre públic previ informe del Consell del Patrimoni Històric (art. 29.2 i 4 LLPHE).

5. LA TAXA D'EXPORTACIÓ

L'autorització per a exportar qualsevol bé moble integrant del Patrimoni Històric Espanyol està subjecte a una Direcció General de Belles Arts i Arxius del Ministeri de Cultura (art. 30, H) LLPHE i Disposició Adicional 2ª RDDPLPHE). La taxa d'importació s'ajustarà a les normes següents:

5.1. Fet imponible.

El constituirà la concessió del permís o autorització de l'exportació de tots els béns mobles integrants del Patrimoni Històric Espanyol (art. 30, A) LLPHE³⁵. Això no obstant, es preveuen algunes exempcions. Així, doncs, estaran exemptes del pagament de la taxa:

1. L'exportació de béns mobles que tengui lloc durant els deu anys següents a llur importació sempre que aquesta s'hagi realitzat de forma legal, estigui reflexada documentalment i els béns no hagin estat declarats d'Interès Cultural d'acord amb el que disposa l'article 32 de la Llei.

³⁴ Destaca ALVAREZ ALVAREZ l'escassa eficàcia d'aquesta declaració d'inalienabilitat a l'estranger que és on es trobaran els béns en el supòsit d'exportació il·legal. Malgrat això, la declaració resultava imprescindible donat el caràcter demanial que adquireix el bé exportat il·legalment (Cf. ALVAREZ ALVAREZ, José Luis. *Estudios...*, op. cit., pág. 408).

Respecte d'aquest tema cal citar la "Convenció sobre las medidas que deban adoptarse para prohibir e impedir la importación, la exportación y la transferencia de propiedad ilícitas de bienes culturales" feta a París el 17 de novembre de 1970, ratificada per instrument de 13 de desembre de 1985 (B.O.E. núm. 31, de 5 de febrer de 1986).

³⁵ ALVAREZ ALVAREZ ha ressaltat el baix volum d'ingressos generats al Tresor com a conseqüència d'aquesta taxa en els últims anys, la qual cosa és deguda en la seva opinió a que la majoria de béns han sortit d'Espanya il·legalment. Cf. *Estudios...*, op. cit., pág. 403.

2. La sortida temporal legalment autoritzada de béns mobles que formen part del Patrimoni Històric Espanyol.

3. L'exportació d'objectes mobles d'autors vius (art. 30, G) LLPHE.

4. Per aplicació directa de l'article 9 del Tractat constitutiu de la CEE de 1957, a partir de l'entrada en vigor de l'Acta d'adhesió d'Espanya, aquesta taxa deixarà d'aplicar-se respecte de les exportacions amb destinació als Estats membres de la Comunitat (Disposició Adicional 2^a, 4 RDDPLLPHE).

5.2. *Subjecte passiu*

Estaran obligades al pagament de la taxa les persones o entitats nacionals o estrangeres a qui es concedeixin les autoritzacions d'exportació (art. 30, C) LLPHE.

5.3. *Base imponible*

La base imponible vindrà determinada pel valor real del bé l'exportació del qual es sol·licita. Es considera valor real del bé el declarat pel sol·licitant, contrastada amb la realitzada, per la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació i, si s'escau, amb l'informe d'alguna de les institucions consultives a què fa referència l'article 3.2 LLPHE, si la Direcció General de Belles Arts i Arxius estima oportú el seu assessorament. En tot cas prevaldrà la valoració efectuada per la Junta quan sigui superior a la declarada pel sol·licitant (art. 30, D) i G) LLPHE i Disposició Adicional 2^a.2 RDDPLLPHE).

5.4. *Tipus de gravamen.*

La taxa s'exigirà conforme a la tarifa següent:

- Fins 1.000.000 de pesetes, el 5 per 100.
- De 1.000.001 a 10.000.000 de pessetes, el 10 per 100.
- De 10.000.001 a 100.000.000 de pessetes, el 20 per 100.
- De 100.000.001 en endavant, el 30 per 100 (art. 30, E) LLPHE.

5.5. *Devengament.*

La taxa es devengarà quan es concedeixi l'autorització de l'exportació (art. 30, F), LLPHE.

5.6. *Liquidació i pagament.*

La liquidació d'aquesta taxa correspondrà a la Direcció General de Belles Arts i Arxius, que la practicarà mitjançant les pertinents notes de càrrec que notificarà als obligats al pagament en el moment que la taxa es devengui (art. 30, G) LLPHE i Disposició Adicional 2^a 3 RDDPLLPHE).

5.7. *Destinació de la taxa.*

El producte d'aquesta taxa s'ingressarà en el Tresor Públic, generant-se de manera automàtica el crèdit oportú en favor de l'Organisme corresponent de l'Administració de l'Estat, que es destinarà exclusivament a l'adquisició de béns d'interès per al Patrimoni Històric Espanyol (art. 30, I), LLPHE).

6. PERMUTA PER L'ESTAT DE BÉNS MOBLES INTEGRANTS DEL PATRIMONI HISTÒRIC DE L'ESTAT.

Donat que l'exportació il·lícita no sempre podrà evitar-se, el Reglament facultat al Govern per a concertar amb altres Estats la permuta de béns mobles de titularitat estatal pertanyents al Patrimoni Històric Espanyol per altres béns que tinguin, al menys, igual valor històric. L'aprovació precisarà d'informe favorable de les Reials Acadèmies de la Història i de Belles Arts de San Fernando i de la Junta de Qualificació, Valoració i Exportació de Béns del Patrimoni Històric Espanyol (art. 34 PDDPLLPHE).

Aquesta disposició que, a la pràctica, tindrà segurament un úsmolt limitat, concreta la facultat de permuta en el Govern de l'Estat, la qual cosa elimina la possibilitat d'actuació en aquests casos de les Comunitats Autònomes o dels ens provincials o locals.

V. LA INTERVENCIÓ DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES I, EN ESPECIAL, DE LA DE LES ILLES BALEARS, EN LA TRANSMISSIÓ I EXPORTACIÓ DELS BENS MOBLES INTEGRANTS DEL PATRIMONI HISTÒRIC ESPANYOL. SUGGERÈNCIES QUE S'APUNTEN EN AQUEST SENTIT.

I. LA COL-LABORACIÓ DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES EN LA DEFENSA DEL PATRIMONI HISTÒRIC ESPANYOL.

No sols l'Administració de l'Estat té un paper decisiu en la defensa del Patrimoni Històric Espanyol, ja que tot el conjunt de deures i atribucions que la Llei li atorga ho són sens perjudici de les competències que ostenten els altres poders públics i, molt concretament, de les Comunitats Autònomes a les que, no tan sols la Constitució, sinó també la Llei que ens ocupa, han atorgat un paper preponderant en la defensa d'aquest patrimoni (art. 2.2 LLPHE). Com a conseqüència de tot això, la Llei ens diu que l'Administració de l'Estat adoptarà totes les mesures necessàries per a facilitar la seva col·laboració amb la resta de poders públics i la d'aquests entre sí, a la vegada que recabarà i proporcionarà tota aquella informació que li sigui precisa per a dur a terme aquestes finalitats (art. 2.1 LLPHE). Aiximateix, totes les Administracions col·laboraran amb la de l'Estat a l'efecte de difondre internacionalment el coneixement dels béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol, de la seva recuperació i dels intercanvis culturals, tècnics i científics que respecte d'aquests es realitzin (art. 2.3 LLPHE).

La Llei, malgrat haver adoptat, al meu entendre, una posició exageradament centralista, no hi ha dubte que té, també, en compte les Comunitats Autònomes, i no tan sols per a fer possible la seva actuació en el marc constitucional

i estatutari –que els reserva un gran paper d'aquestes Comunitats en òrgans consultius de caràcter estatal o bé per a recabar l'opinió d'institucions comunitàries a l'hora de prendre determinades mesures com a conseqüència de l'exercici de les competències que la Llei reserva a òrgans de l'Administració central de l'Estat.

Així doncs, la Llei ha arbitrat la creació d'un òrgan l'objectiu del qual és possibilitar la comunicació i l'intercanvi de programes d'actuació i informació relatius al Patrimoni Històric, al qual la Llei atorga importants funcions coordinadores que ara no fan al cas i que estarà presidit pel Director General de Belles Arts i Arxius del Ministeri de Cultura (a menys que es tracti de reunions monogràfiques del Patrimoni Bibliogràfic que el presidirà el Director General del Llibre i Biblioteques), i del que formaran part com a Vocals un representant de cada Comunitat Autònoma designats pels seus respectius Consells de Govern (art. 3 LLPHE y arts. 4 y 6.5 PDDPLPHE).

Pel que fa al segon aspecte apuntant ara mateix, cal dir que la Llei assenyala un conjunt d'institucions que denomina "consultives" de l'Administració de l'Estat en l'exercici de les seves competències, entre les quals, i "en lo que pueda afectar a una Comunidad Autónoma", hi trobam "las instituciones por ella reconocidas" (art. 3.2 LLPHE), la qual cosa possibilita la intervenció indirecta en molts casos en la presa de decisions que correspon a l'Administració de l'Estat respecta de béns que integren al Patrimoni Històric Espanyol ubicat en una determinada Comunitat Autònoma.

Finalment cal recordar també que, en el marc de les relacions institucionals, les Comunitats Autònomes poden dur a terme els convenis que tenguin per convenient amb els òrgans corresponents de l'Administració de l'Estat, sense que això impliqui especialitat alguna respecte de la qüestió que aquí ens ocupa.

2. LA INTERVENCIÓ DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS PEL QUE FA A LA TRANSMISSIÓ I EXPORTACIÓ DE BÉNS MOBLES INTEGRANTS DEL PATRIMONI HISTÒRIC ESPANYOL.

2.1. *Les competències estatutàries i els decrets de traspassos.*

D'acord amb l'article 10 de l'Estatut d'Autonomia d'1 de març del 1983, "La Comunitat Autònoma té la competència exclusiva en les matèries següents:

19. Arxius, museus, biblioteques, conservatoris de música i institucions semblants que no siguin de titularitat estatal.

20. Patrimoni monumental, cultural, històric i paisatgístic d'interès per a la Comunitat Autònoma, sense perjudici del que disposa l'article 149.1.8 de la Constitució.

(...) En l'exercici d'aquestes competències, en correspondran a la Comunitat Autònoma la potestat legislativa, la potestat reglamentària i la funció executiva".

Dins d'aquest marc, tot i que el primer Decret de traspassos és preestatutari, s'han produït els traspassos següents:

– Reial Decret 2567/1980, de 7 de novembre, de transferència de competències de l'Administració de l'Estat al Consell General Interinsular de Balears (B.O.E. núm. 187 de 29 de noviembre del 1980).

“Art. 16. Tesoro bibliográfico.— Respecto de las obras integrantes del tesoro bibliográfico de la Nación conforme a lo previsto en la Ley veintiseis/mil novecientos setenta y dos, de veintiuno de junio, que habitualmente se conservan en el territorio balear, el Consejo General Interinsular prestará constante y estrecha colaboración con los órganos de la Administración Central en todas las competencias que no sean objeto de transferencia, creándose una Comisión Mixta Administración del Estado-Consejo General Interinsular de las Islas Baleares, para canalizar los esfuerzos de ambas Administraciones a este respecto. Todos los actos de la Administración Central respecto de estas obras, requerirán informe previo de la citada Comisión Mixta.

Art. 17. La Administración Central conserva sobre las obras citadas los derechos de tanteo, retracto, expropiación y comiso que se confieren al Estado en el artículo once de la citada Ley; caso de no ejercer tales derechos o alguno de ellos, deberá comunicar su decisión al Consejo General Interinsular, a través de la Comisión Mixta a que se alude en el artículo anterior, para que aquella pueda subrogarse en tales derechos si lo estimara conveniente.

Art. 18. Sin perjuicio de lo previsto en los artículos anteriores y únicamente para las obras que habitualmente se conserven en el territorio balear, se transfieren al Consejo General Interinsular las siguientes competencias:

a) La tramitación de las solicitudes de exportación, así como las de ayuda que formulen los propietarios de bibliotecas, piezas de interés para el tesoro bibliográfico; tales ayudas, de ser concedidas por el Centro nacional, serán canalizadas a través de los órganos del Consejo General Interinsular.

(...)”.

—Reial Decret 3040/83, de 5 d'octubre, de traspàs de funcions i serveis de l'Estat en matèria de cultura (BB.OO. de 10 de desembre de 1983, rectificat el 2 de febrer de 1984 i 20 d'bril de 1985).

D'acord amb l'Anex I del reial decret:

“(…) B) Se transfieren a la Comunitat Autònoma de las islas Baleares, dentro de su ámbito territorial, en los términos del presente Acuerdo y de los Decretos y demás normas que lo hagan efectivo y se publiquen las siguientes funciones que venía realizando el Estado:

1. En materia de patrimonio histórico, artístico, monumental, arquitectónico, arqueológico, paleontológico y etnológico, así como en archivos, bibliotecas, museos y servicios de bellas artes, y al amparo del artículo 148.1 de la Constitución, puntos 15 y 16, y del artículo 10, apartados 19 y 20 del Estatuto de autonomía para las Islas Baleares.

a.1) Competencia exclusiva sobre el patrimonio histórico, artístico, monumental, arquitectónico, arqueológico, paleontológico, y sobre tesoro documental y bibliográfico, de interés de la Comunidad Autónoma, sin perjuicio de lo que disponen los artículos 139.2 y 149.1 números 1, 3, 6, 8, 9, 10 y 28, y 149.2 de la Constitución, en relación con las materias de patrimonio y bellas artes.

a.2) Se considerará que forma parte de dicho patrimonio de interés de la Comunidad autónoma los bienes muebles e inmuebles de valor histórico, artístico, monumental, arquitectónico, arqueológico, paleontológico y etnológico, así como los bienes muebles de valor literario, documental o científico que se encuentren en el territorio de la Comunidad Autónoma.

a.3) Se exceptúan los bienes muebles de titularidad estatal, depositados o custodiados en museos, archivos y bibliotecas de aquella naturaleza, y los que se encuentren en depósito procedentes de centros o servicios de titularidad estatal.

a.4) La Administración del Estado y la Comunidad autónoma podrán establecer Convenios para actuar conjuntamente sobre determinados bienes a los que hacen referencia los párrafos a.2 y a.3, en las condiciones que en cada caso se fijen de mutuo acuerdo.

b) Competencia exclusiva sobre los archivos, bibliotecas, museos y servicios de bellas artes de interés para la Comunidad autónoma, que no sean de titularidad estatal. Sobre los mismos podrán establecerse Convenios en la forma prevista en el apartado a.4.

c) El ejercicio de la potestad expropiatoria y del derecho de adquisición preferente, en los supuestos que se prevean en la legislación sobre protección del patrimonio histórico, artístico y del tesoro documental y bibliográfico, salvo en los casos de solicitudes de exportación. En esta última materia, el Ministerio de Cultura dará audiencia preceptiva a las Comunidades Autónomas en la Junta de Calificación, Valoración y Exportación de obras de importancia histórico-artística.

d) La ejecución de la legislación estatal en materia de declaración de monumentos y conjuntos históricos.

e) Mediante Convenio entre el Ministerio de Cultura y la Comunidad autónoma que se firmará en el plazo de seis meses a partir de la entrada en vigor del presente Real Decreto, se establecerán los términos de los derechos y obligaciones de ambas partes en materias de gestión de museos, archivos y bibliotecas, de titularidad estatal, de acuerdo con los principios constitucionales y estatutarios y con las excepciones que, en su caso, se prevean”.

2.2. *Intervenció de la Comunitat Autònoma en el descobriment de béns integrants del patrimoni arqueològic.*

Hem vist ja l'especial règim que afecta al descobriment dels béns que formen part d'aquest patrimoni. No hi ha dubte que la Comunitat té competències per a concedir les autoritzacions per a dur a terme les excavacions i prospeccions, i a ella correspon atendre també les funcions de policia en aquests casos.

Això apart, correspon també als òrgans de la Comunitat autònoma prendre la iniciativa per a incoar els expedients que tenen per objecte declarar d'Interès Cultural o inscriure en l'Inventari de Béns Mobles els objectes arqueològics que reuneixin les característiques legals. Però d'aquesta qüestió en parlarem més endavant.

Depèn, doncs, bàsicament de l'Administració Autònoma l'èxit o el fracàs de la política orientada en defensa del patrimoni arqueològic, pel que fa a la qüestió que a mi m'ha correspos desenvolupar en aquesta ponència.

2.3. *L'exercici dels drets de tamteig i retracte en la transmissió dels béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol.*

Aquest dret vé concedit per la Llei a favor de l'Estat demanera prioritària i, subsidiàriament, a la Comunitat Autònoma seguint un criteri, al meu enten-

dre, equivocament. Així i tot, sigui l'Estat o a la Comunitat Autònoma el qui actui, és aquest un dret que permet incorporar al patrimoni col·lectiu béns de qualificada importància (sempre que l'Administració ho pugui sostenir econòmicament) i que, per tant, l'Administració autonòmica ha de contemplar, si més no, com una possibilitat a tenir en compte.

2.3.1. *Excursus sobre l'expedient per a declarar d'interès cultural o incloure a l'Inventari de béns mobles els béns integrants del nostre Patrimoni Històric.*

Cal assenyalar aquí varies coses que consider de capital importància.

No he parlat al llarg d'aquesta ponència dels tràmits que comporta la Declaració d'Interès Cultural o la inclusió de béns a l'Inventari de Béns Mobles, ja que són aquestes unes qüestions que m'haurien portat més enllà del que exigeix la temàtica que se m'ha assignat en aquesta ponència. Simplement he assenyalat que una i altra impliquen sengles categories legals on s'adscriuen els béns que mereixen una especial protecció.

De fet, obtinguda la Declaració d'Interès Cultural o la inclusió a l'Inventari de Béns Mobles, el bé de que es tracta queda perfectament identificat per l'Administració i totes les vicissituds que l'afectin en un futur deixaràn constància en el registre corresponent. Tot això a més de subjectar aquests béns a un règim especial que n'impedeix l'exportació (en el cas de Béns d'Interès cultural) o n'exigeix l'autorització correspondent (en el cas de béns inventariats) i que subjecta uns i altres als drets de tanteig i retracte a què acabam de fer referència.

Restin, doncs, en mans privades, o be passin a ser béns patrimonials de l'Estat o de la Comunitat Autònoma com a conseqüència de l'exercici dels drets de tanteig o retracte, podem dir que els béns que passen a integrar aquestes categories estan gairebé salvats d'una pèrdua irreparable o que, si més no, aquesta pèrdua es fa ja molt més difícil degut als controls que l'Administració pot exercir damunt d'ells i de les sancions penals o administratives en què poden incórrer els seus propietaris de contradir les disposicions legals que els afecten.

Doncs bé, d'acord amb la legislació vigent, correspon a les Comunitats Autònomes i, en concret, als òrgans que a cada Comunitat tengui al seu càrrec la protecció del patrimoni històric, incoar, d'ofici o a instància de qualsevol persona, els expedients per a declarar d'Interès Cultural o per a incloure a l'Inventari de Béns Mobles els béns de titularitat pública o privada que es trobin dins del seu àmbit territorial (art. 6 LLPHE i arts. 28.2 y 11.1 RDDPLLPHE). Això tan sols s'excepciona a favor del Ministeri de Cultura quan es tracta de béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol adscrits a serveis públics gestionats per l'Administració de l'Estat o que formen part del Patrimoni Nacional. També quan així s'indiqui de manera expressa en la norma que els sigui aplicable o en resulti necessària la seva intervenció per a la seva defensa enfront de l'exportació il·lícita i l'expoliació.

Així mateix, el Ministeri de Cultura incoarà aquests expedients sobre béns de titularitat pública o privada si hagués requerit a la corresponent Comunitat Autònoma als efectes prevists a l'article 4 de la Llei (quan s'intenti evitar l'expoliació) i aquest requeriment hagués estat desatès. Diu la Llei que el requeriment s'entendrà desatès si en el mes següent d'haver-se efectuat, la Comunitat Autònoma no incoa l'expedient o no adopta una altra mesura de protecció su-

ficient per a evitar el perill de pèrdua o destrucció de tots o algun dels valors del béns objecte del requeriment o la perturbació de la seva funció social (art. 6 i 9.2 LLPHE i arts. 28.2 i 11.2 RDDPLLPHE).

En definitiva, doncs, que és la Comunitat Autònoma la qui té la clau per a iniciar aquests expedients que són, com he dit, els qui determinen un règim especial dels béns que fan difícil la seva pèrdua en el futur.

La Declaració d'interès Cultural (que pot venir també determinada per la Llei) exigeix que el bé en qüestió reuneixi unes determinades característiques que l'Administració valorarà abans de promulgar el Reial decret que la concreti. Naturalment que aquesta declaració, que pot aplicar-se tant a béns mobles com a immobles (però mai –en principi– a obres d'autors vius), es reserva per a béns de considerable valor i importància.

Ni que sigui de pas, vull assenyalar també aquí que, al llarg de l'expedient per a declarar d'Interès Cultural un bé s'exigeix que hom faci constar necessàriament assenyalades a l'article 3.2 LLPHE o que tinguin reconegut idèntic caràcter en l'àmbit d'una Comunitat autònoma (art. 9.2 LLPHE), així com també per a declarar constitutius del Patrimoni Documental els documents que mereixin aquesta qualificació (art. 49.5 LLPHE). D'aquí la utilitat de constituir una "Comissió de Qualificació, Valoració i Exportació" en els termes que suggeriré més endavant.

Tornant al què tractàvem, direm que el legislador és menys exigent a l'hora de determinar quins béns poden ser inventariats, d'aquí que valgui la pena detenir-nos un instant en aquest punt.

He dit que correspon ordinàriament a la Comunitat Autònoma iniciar l'expedient per a Inventariar un bé, per la qual cosa diu la Llei que l'Administració actuant podrà recabar dels titulars de drets sobre els béns mobles integrants del Patrimoni Històric Espanyol el seu examen, així com les informacions pertinents per a determinar llur inclusió en el dit Inventari (art. 26.2 LLPHE).

Però és que, a més a més, la Llei no sols preveu com un dret dels titulars d'aquests béns el fet de sol·licitar la seva inclusió a l'Inventari, sinó que obliga als propietaris i titulars de béns susceptibles de ser inventariats a comunicar a l'Administració competent l'existència d'aquests objectes abans de procedir a la seva venda o transmissió a tercers, obligació que s'extén a les persones o entitats que exerceixin habitualment el comerç dels béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol, els quals hauran de formalitzar davant de l'Administració un llibre de registre de les transmissions que realitzin d'aquells objectes (art. 26.4 LLPHE).

A ningú no s'escapa la importància d'aquesta obligació que afecta no sols a propietaris i titulars de drets reals sobre béns mobles, sinó també als comerciants que negocien amb els béns que, per llurs característiques, formen part integrant del Patrimoni Històric Espanyol i, per això mateix, han de declarar-se forçosament per a ser inclosos a l'Inventari en el moment de provocar-ne una transmissió (que normalment serà onerosa –així en el cas de les vendes fetes per comerciants, però que pot fins i tot ser gratuïta, en el cas de transmissions entre particulars, tot i que, com veurem, en aquest últim cas no hi haurà dret de tanteig ni retracte).

D'aquí que el Reglament, i als sols efectes de facilitar l'elaboració de l'In-

ventari General i l'obligació de comunicació al·ludida, hagi assenyalat que aquesta obligació es circumscriu als béns següents:

a) Béns que tinguin incoat expedient per a llur inclusió en l'Inventari en tant aquells no s'hagi resolt.

b) Béns que formin part del Patrimoni Històric Espanyol el valor econòmic dels quals sigui igual o superior a les quantitats que s'indiquen a continuació:

– Set milions de pessetes quan es tracti d'obres pictòriques i escultòriques amb menys de cent anys d'antigüitat.

– Cinc milions de pessetes en el cas d'obres pictòriques i escultòriques amb més de cent anys d'antigüitat.

– Quatre milions de pessetes en el cas d'obres escultòriques amb més de cent anys d'antigüitat

– Tres milions de pessetes en els casos de tapissos, catifes o teixits històrics, gravats, col·leccions de documents en qualsevol mena de suport, llibres impresos i instruments musicals històrics.

– Un milió de pessetes en els casos d'objectes de ceràmica, porcel·lana o cristall antics, documents unitaris en qualsevol mena de suport i llibres manuscrits.

– Cinc-cents mil pessetes quan es tracti d'objectes etnogràfics.

c) Els que el Govern determini mitjançant Reial decret a proposta del Ministeri de Cultura (art. 26.1 RDDPLLPHE).

En tots aquests casos, les persones obligades a comunicar la transacció ho faran per escrit dirigit a l'òrgan encarregat de la protecció del Patrimoni Històric Espanyol de la Comunitat autònoma on radiqui el bé, indicant l'existència d'aquests abans de procedir a la seva transmissió a tercers fent constar, si s'escau, el preu convingut (art. 26.2 RDDPLLPHE).

Respecte de les persones o entitats que exerceixin habitualment el comerç de béns mobles integrants del Patrimoni Històric, aquestes hauran de formalitzar, davant l'òrgan competent de la protecció d'aquest Patrimoni a la Comunitat Autònoma corresponent, un llibre de registre de les transaccions que efectuïn sobre els béns a que hem fet referència. En aquest llibre registre s'anotaran les dades de les parts intervinents en la transmissió de l'objecte i es descriurà aquest de forma sumària, amb especificació del seu preu. Sens perjudici de les competències de la respectiva Comunitat autònoma i de les conegudes a altres òrgans per l'Ordenament jurídic, el Ministeri de Cultura tindrà també accés a aquests llibres de registre als efectes de coneixement i evaluació dels Patrimoni Històric Espanyol (art. 27 RDDPLLPHE).

2.3.2. *Mesures que poden suggerir-se al respecte:*

Fet aquest excursus, veim, doncs, que resta en mans de l'Administració autònoma la possibilitat d'actuar en dos fronts: 1er) Impulsant la investigació dins la Comunitat de tots aquells béns propietat de particulars, d'institucions o d'Administracions Públiques que mereixen la seva inclusió en l'Inventari General de Béns Mobles o en el Registre de Béns d'Interès Cultural, per tal d'incoar-ne l'expedient corresponent. I 2^{on}) Establint unes mesures pràctiques de control dels comerciants d'art per tal de fer que compleixin exactament les prescripcions legals, la qual cosa implica adoptar aquelles mesures reglamentàries i d'inspecció que garantitzin la transparència d'aquestes adquisicions. En aquesta sentit podria ser d'utilitat la promulgació d'un Decret de característiques semblants al Real

Decret del Ministeri de l'Interior de 18 de desembre de 1981 modificat pel Real decret de 22 de desembre de 1982 que regula els requisits que s'han de donar per a l'exercici del comerç de joies usades.

2.3.3. *L'exercici concret dels drets de tanteig i retracte*

Cal tenir en compte que els drets de tanteig i retracte afecten tan sols als béns següents:

- a) Als declarats d'Interès Cultural o que tinguin incoat expedient per a la seva declaració.
- b) Als béns inclosos a l'Inventari General de Béns mobles (d'aquí que, cas de comunicar-se la venda d'un bé que no estigui inventariat i mereixi gaudir de tal condició, l'Administració autonòmica podrà decidir d'incoar l'expedient per a inventariar-lo, encara que, en aquest supòsit, no podrà exercir els drets de preferent adquisició que contemplam).
- c) Qualsevulla béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol que es venguin en subhasta pública. I
- d) Aquells béns inventariats o que tinguin més de cent anys d'Antigüitat dels que se'n sol·liciti l'exportació, qüestió aquesta que tractarem de seguit.

2.4. *L'exportació de béns mobles integrants del patrimoni Històric Espanyol.*

Hem vist que queda prohibit exportar béns declarats d'Interès Cultural, prohibició que s'extén a tots aquells béns que están en tràmits de ser declarats com a tals (art. 11.1 LLPHE), a tots aquells que participen de la naturalesa dels béns d'Interès Cultural encara que no hagin estat declarats com a tals (així tots els béns mobles custodiats dins dels immobles destinats a Arxius, Biblioteques i Museus de titularitat estatal (art. 60.2 LLPHE), i, finalment, a tot aquells que, pertanyent al Patrimoni Històric Espanyol, l'Administració hagi declarat inexportables com a mesura cautelar fins que s'incoi l'expedient oportú (art. 5.3 LLPHE).

S'excepten d'aquesta prohibició les exportacions temporals de béns declarats d'Interès Cultural i les exportacions de béns mobles (hagin estat o no inventariats). Però, com hem vist també, s'exigeix autorització del Ministeri de Cultura per a exportar (fins i tot temporalment) els béns integrants del Patrimoni Històric Espanyol que tinguin més de cent anys d'antigüitat o que s'hagin inclòs a l'Inventari de Béns Mobles (o que s'hagi iniciat l'expedient per a incloure'ls-hi, ja que, el fet d'incoar l'expedient per a inventariar un bé ja el sotmet, provisionalment, al règim a què els de la seva categoria estan sotmesos pel que fa a la seva exportació (art. 29.3 RDDPLLPHE) (art. 5.2 LLPHE y art. 45.3 RDDPLLPHE).

Dit això, és clar que la Comunitat Autònoma de les Illes Balears manté alguna influència per a evitar l'exportació de béns, influència que pot concretar-se en dos camps:

- a) En primer lloc, exercint la iniciativa d'incoar els expedients per a Declarar d'Interès Cultural o incloure a l'Inventari de Béns Mobles els béns integrants del nostre Patrimoni Històric, ja que exercint amb diligència aquesta acomesa,

està protegit de manera indirecta, però segura, el nostre patrimoni històric d'una exportació incontrolada. I

b) En segon lloc, informant en els expedients d'exportació que dugui a terme l'Administració de l'Estat, ja que en el –Reial Decret 3040/83, de 5 d'octubre, de traspàs de funcions i serveis de l'Estat en matèria de cultura (BB.OO. de 10 de desembre de 1983, rectificat el 2 de febrer de 1984 i 20 d'abril de 1985), s'estableix que

“(…) B) Se transfieren a la Comunidad autónoma de las islas Baleares, dentro de su ámbito territorial, en los términos del presente Acuerdo y de los Decretos y demás normas que lo hagan efectivo y se publiquen en el “Boletín Oficial del Estado”, las siguientes funciones que venía realizando el Estado:

c) El ejercicio de la potestad expropiatoria y del derecho de adquisición preferente, en los supuestos que se prevean en la legislación sobre protección del patrimonio histórico, artístico y del tesoro documental y bibliográfico, salvo en los casos de solicitudes de exportación. En esta última materia, el Ministerio de Cultura dará audiencia preceptiva a las Comunidades Autónomas en la Junta de Calificación, Valoración y Exportación de obras de importancia histórico-artística.³⁶

3. LA LEGISLACIÓ AUTONÒMICA QUE INCIDEIX DAMUNT DEL PATRIMONI HISTÒRIC.

Deixant de banda tota aquella legislació que, tot referint-se al Patrimoni Històric-Artístic, no afecta a la matèria de què tractam, la que sí hi té incidència està composta per les normes següents:

–Decret 18/1984, de 23 de febrer, de Creació de la Comissió en matèria d'arqueologia i etnologia de Balears, desenvolupat per l'ordre de 21 de març de 1984 per la que es desenvolupen les Subcomissions per a intervencions d'urgència previstes en el Decret 18/1984 i l'Ordre de 10 de març de 1986, sobre la regulació del funcionament econòmic-administratiu de les campanyes d'excavacions arqueològiques i de les investigacions etnològiques, modificada per l'Ordre de 20 de maig del 1987.

³⁶ Cal assenyalar al respecte que, del text d'aquest paràgraf –que manté la mateixa redacció per a totes les Comunitats Autònomes que accediren a l'autonomia per la via de l'article 143 de la Constitució– i, sobretot, per contraposició d'aquest amb els Decrets de traspàs de competències a les Comunitats Autònomes que hi accediren per la via de l'article 151 o de la Disposició Transitòria segona, els quals diuen clarament que les sol·licituds d'exportació “habrán de tramitarse ante los órganos competentes de la Comunidad Autónoma”, hom mantén que la competència per a tramitar les sol·licituds d'exportació està en mans de l'Administració central.

Malgrat aquesta interpretació, jo voldria resenyar simplement la contradicció que hi ha entre aquest Decret suara esmentat i el –Reial Decret 2567/1980, de 7 de novembre, de transferència de competències de l'Administració de l'Estat al Consell General Interinsular de Balears (B.O.E. núm. 187 de 29 de novembre del 1980), segons el qual: “Art. 18. Sin perjuicio de lo previsto en los artículos anteriores y únicamente para las obras que habitualmente se conserven en el territorio balear, se transfieren al Consejo General Interinsular las siguientes competencias:

a) La tramitación de las solicitudes de exportación...”

De fet, l'únic a resoldre aquí és el conflicte entre una i altra disposició, perquè la legislació del Patrimoni Històric no ens causa en aquest punt cap problema, ja que l'article 47.1 RDDPLPHE diu que la sol·licitud d'exportació es remetrà al Ministeri de Cultura “salvo en las Comunidades que tengan asumidas competencias de tramitación de estas solicitudes”.

–Decret 54/1986, de 10 de juny, pel qual es regulen les Comissions del Patrimoni Històric-Artístic, modificat parcialment pel Decret 17/1987, de 19 de març, regulador del funcionament de les Comissions del Patrimoni.

–Decret 66/1986, de 10 de juliol, de creació de la Inspecció del Patrimoni Històric Artístic de les Illes Balears, que desenvolupa l'Ordre del Conseller d'Educació i Cultura de 12 de febrer de 1987, per la qual s'estableix el reglament d'actuació de la Inspecció del Patrimoni Històric-Artístic de Balears.

Assenyalada aquesta normativa legal, vull destacar-ne uns quants trets:

A) *Respecte del Patrimoni Arqueològic i Etnològic*, a la Comissió creada pel Decret 18/1984 se li donen les atribucions següents (art. 2):

- 1) El control científic de les excavacions arqueològiques d'àmbit terrestre o subaquàtic, així com les investigacions realitzades sobre monuments o sobre qualsevol altres testimonis etnològics que comportin una alteració de l'estat material d'aquests.
- 2) Informar sobre la viabilitat i la dotació econòmiques dels projectes d'excavació, d'exploració o de qualsevol altra investigació, presentats a la Conselleria d'Educació i Cultura per a fer-ne l'aprovació o la denegació corresponents.
- 3) Elaborar anualment el programa d'excavacions, exploracions i tot tipus d'investigacions arqueològiques i etnològiques a desenvolupar per la Conselleria d'Educació i Cultura.
- 4) Sol·licitar, si així pertoca, als Serveis Tècnics de la Comunitat Autònoma o a d'altres persones físiques o jurídiques especialitzades, la realització d'estudis i l'emissió d'informes sobre matèries de la seva competència.
- 5) Assessorar el Govern de la Comunitat Autònoma en matèria arqueològica i etnològica.
- 6) La vigilància, el control, la conservació i l'enriquiment dels monuments arqueològics i etnològics, a fi d'evitar-hi intervencions clandestines. Per això es podrà proposar al Conseller d'Educació i Cultura l'adopció de les mesures que consideri oportunes. I
- 7) Informar les sol·licituds de subvencions per a projectes d'excavació, d'exploració o de qualsevol altra matèria de la seva competència.

És, per tant, una Comissió enfocada més bé a assessorar al Conseller en matèria d'excavacions i de vigilància de la conservació del patrimoni arqueològic tant de naturalesa immoble (monuments) com moble (monedes, objectes, etc.) i que, donada la data anterior a la Llei del Patrimoni Històric Espanyol del 1985, no té en compte cap de les característiques que aquesta preveu de cara a la conservació i acréixement del Patrimoni arqueològic i etnogràfic.

Des d'un altre punt de vista, la norma reguladora no preveu la reunió ordinària d'aquesta comissió ni li dóna facultats executives de cap casta.

B) *Les Comissions del Patrimoni Històric-Artístic* creades pel Decret 54/1986, modificades pel Decret 17/1987, tenen un objecte ample i dispers assolint un doble paper executiu i assessor.

Així, d'acord amb l'article 2, com a Comissions executives tenen les funcions següents:

- Examinar els projectes d'obres a realitzar a les zones i als edificis protegits de la seva jurisdicció. Aprovar-ne els que consideri adequats i denegar-ne l'execució dels restants.

- Vetllar per la conservació de les obres d'art i dels valors històric-artístics, ambientals, pintorescs, arqueològics i etnològics de la seva jurisdicció. En l'exercici d'aquesta funció pot recaptar de la Conselleria d'Educació i Cultura l'inici de les actuacions que consideri convenientes.

I, com a comissions assessores, tenen les funcions següents:

- Proposar a la Conselleria d'Educació i Cultura l'adopció de les mesures que consideri convenientes per a la protecció i conservació del Patrimoni Històric dins la seva jurisdicció.

- Informar de tots els expedients sancionadors instruïts per la Conselleria d'Educació i Cultura en matèria de patrimoni.

- Assessorar el Govern de la Comunitat Autònoma en tots aquells assumptes que facin referència al tema del patrimoni històric.

C) *La Inspecció del Patrimoni Històric-Artístic*, que regula el Decret 66/1986 i l'Ordre de 12 de febrer del 1987, es concebeix com un òrgan eminentment tècnic (no debades el componen el responsable tècnic del Servei de Patrimoni Històric-Artístic com a Inspector General, els directors dels Museus de Mallorca, Menorca i Eivissa, com a inspectors tècnics nats, i els inspectors tècnics que siguin nomenats pel Conseller d'Educació i Cultura), a la qual el Decret adjudica les funcions següents:

Art. 2: -La vigilància del compliment dels acords de les Comissions de Patrimoni de les Illes Balears.

- Instruir d'ofici o a petició de part els expedients que consideri convenientes per al compliment dels fins que li són propis.

- Aixecar les actes d'infracció que corresponguin i proposar a la Conselleria de Cultura l'aplicació de les sancions o actuacions que consideri convenientes. I

- Qualsevol altres que li siguin encomanades per la Conselleria d'Educació i Cultura.

L'article 4 de l'Ordre de 12 de febrer del 1987 ha desenvolupat aquest article ubicat a aquest servei inspector totes les funcions que es deriven del compliment de la Llei del Patrimoni Històric Espanyol. Més concretament:

a) Vetllar pel compliment, per part dels propietaris o dels titulars de drets reals o posseïdors dels béns, de les obligacions següents:

- Permetre la inspecció, estudi i la visita dels béns d'Interès Cultural d'acord amb la normativa vigent.

- Facilitar l'examen per part de les administracions competents de béns mobles a efectes de la declaració com a inventariables.

- Comunicar l'existència dels béns assenyalats a l'article 26 del R.D. 111/1986 de 10 de gener a l'Administració competent abans d'alienar-los.

- Permetre la inspecció i l'estudi i facilitar el préstec dels béns mobles inclosos a l'Inventari General d'acord amb allò que disposa la Llei del Patrimoni Històric.

–Notificar a l'Administració competent, abans de procedir-ne a l'alienació, el propòsit de vendre o de transmetre un bé declarat d'Interès Cultural, que en tenguí incoat expedient de declaració o es trobi inclòs a l'Inventari General.

–Abstenir-se de realitzar, sobre els béns declarats d'Interès Cultural qualsevol tipus de tractament sense autorització de l'Administració competent.

–Comprovar els descobriments o les troballes arqueològics.

–Permetre l'examen dels béns integrants del Patrimoni documental i bibliogràfic.

–Conservar, protegir i mantenir el lloc adient, així com donar un ús que no n'impedeixi la conservació i permetre la inspecció i l'estudi dels béns integrants del patrimoni documental i bibliogràfic.

–Formalitzar, per part de les persones o les Entitats que exerceixin habitualment el comerç de béns mobles integrants del patrimoni històric, un llibre de registre de les transaccions que efectuïn sobre els béns a què es refereix l'article 26 del Reial Decret 111/1986, de 10 de gener.

–Abstenir-se de retenir il·licitament o de tenir en dipòsit indegudament els documents a què es refereix l'article 54 del Reial Decret 111/1986, de 10 de gener.

–Abstenir-se, per part dels subjectes esmentats a l'article 28 de la Llei del Patrimoni Històric, d'Alienar béns mobles llevat dels casos previstos expressament a l'article esmentat.

b) Comprovar l'atorgament de llicències per a la realització d'obra no contravengui allò que disposa l'article 23 de la Llei del Patrimoni Històric.

c) Vigilar per la correcta aplicació de la normativa vigent en matèria de realització d'obres a Llocs Històrics o a Zones Arqueològiques en compliment d'allò que preceptua l'article 22 de la Llei de Patrimoni Històric.

d) Vetllar perquè qualsevol obra o intervenció no contravengui allò que disposen els articles 16, 19, 20, 21, 25, 37 i 39 de la Llei de Patrimoni Històric.

e) Assegurar que no es realitzin excavacions arqueològiques o d'altres obres il·lícites a què es refereix l'article 42.3 de la Llei de Patrimoni Històric.

f) Col·laborar amb l'Administració Central de l'Estat per a evitar l'exportació il·legal, sigui definitiva sigui temporal, dels béns integrants del Patrimoni Històric.

g) Vetllar pel compliment –en col·laboració amb l'Administració Central– de les condicions de retorn fixades per l'exportació temporal legalment autoritzada.

h) Comprovar que els béns integrants del patrimoni documental i bibliogràfic no siguin eliminats ni exclosos en contravenció de l'article 55 de la Llei de Patrimoni Històric.

i) Vigilar que no s'esbuqui, es desplaci o es remogui qualsevol immoble afectat per un expedient de declaració de bé d'interès cultural. I

j) I, en especial, efectuar un seguiment complet de les obres en execució a l'ampara de projectes sotmesos prèviament a informe de les Comissions de Patrimoni Històric-Artístic de Mallorca, Menorca, Ciutadella i Eivissa-Formentera, així com vetllar per l'estricta compliment dels acords adoptats per les Comissions esmentades.

2.1. *Valoració d'aquesta normativa.*

La normativa esmentada és completa però, al meu entendre, poc sistemàtica i deficientment estructurada per aconseguir les finalitats que es persegueixen, per les raons següents:

1^a Es crea una Comissió en matèria d'arqueologia i etnologia amb unes funcions sembla que ben definides però que, d'alguna manera, es cavalquen amb les Comissions de Patrimoni que, com hem vist, té per missió també "vetllar per la consevació (...) dels valors arqueològics i etnològics" i que, a l'hora d'enfrontar-se amb les exigències de la Llei del Patrimoni Històric Espanyol, veiem com, està gairebé desposseïda de facultats que, en la seva major part, són atorgades al servei tècnic d'Inspecció, com hem tingut oportunitat de veure. Això apart, la Comissió pot deixar-se de reunir i mai no s'incomplirà l'establert a la normativa vigent.

2ª Les Comissions del Patrimoni ténen, com hem vist també un camp ampliíssim d'actuació. Amb el Decret a la mà se'ls reconeix funcions executives no sols per a examinar els projectes d'obres a realitzar en zones i edificis protegits, per tal d'aprovar-ne o denegar-ne la seva execució, sino que, a més, en tenen en matèria de conservació d'obres d'art i dels valors històric-artístics, ambientals, pintorescs, arqueològics i etnològics de la seva jurisdicció, és a dir, poden actuar sobre béns mobles i immobles i, quan parlam de mobles, és clar que ens referim no sols als integrants del que podríem denominar patrimoni artístic (pintures, escultures, ceràmica, gravats, etc.) sino també al patrimoni arqueològic, etnogràfic, documental i bibliogràfic. Malgrat això i, com en el cas anterior, totes les competències derivades concretament de l'aplicació de la Llei de 1985, s'adjudiquen als serveis d'Inspecció.

3ª Els servei d'Inspecció, com acabam de dir, malgrat estar concebut com un servei tècnic de policia en matèria de patrimoni històric, és el qui assumeix totes les missions derivades de la Llei del 1985, la qual cosa desnaturalitza alguna de les funcions de les respectives Comissions del Patrimoni i concreta damunt d'aquest organ la responsabilitat de fer complir tota la normativa estatal.

2.2. *Proposta que s'ofereix*

En línies molt generals, la proposta que s'ofereix és la següent:

1er Mantenir una Comissió en matèria d'arqueologia i etnologia amb les funcions previstes per la normativa actual, i totes aquelles derivades de la legislació estatal en matèria de patrimoni arqueològic i etnològic, tret de les que facin referència a la transmissió i exportació de béns mobles integrants d'un o altre patrimoni. A més, s'hauria de garantir el funcionament pràctic i real d'aquesta Comissió.

Entre les funcions que hauria de tenir aquesta comissió hi hauria, naturalment, la de suggerir i informar sobre els expedients d'inclusió de béns arqueològics i etnològics en alguna de les categories de protecció previstes a la Llei del Patrimoni Històric.

2ª Centrar les funcions executives de les Comissions del Patrimoni actuals en les dues següents:

a) Examinar els projectes d'obres a realitzar a les zones i als edificis protegits de la seva jurisdicció, aprovant-ne els que consideri adequats i denegant-ne l'execució dels restants, tot això vetllant, naturalment per la conservació del valors històrico-artístics, ambientals, pintorescs, arqueològics i etnològics que resalta la Llei. I

b) Executar totes aquelles funcions derivades de la Llei del Patrimoni Històric sobre immobles, sempre que aquests no formin part del patrimoni arqueològic i etnogràfic, amb la qual cosa quedarien fora de la seva competència tots els béns mobles i tots els béns integrants del patrimoni arqueològic i etnogràfic.

Per a concretar alguna de les funcions que, d'acord amb la Llei del Patrimoni, podrien ostentar aquestes comissions, citaré les següents:

- Valorar els béns immobles integrants del Patrimoni Històric que siguin objecte de donació o llegat a favor de la Comunitat Autònoma.
- Valorar els béns immobles integrants del Patrimoni Històric que sigui objecte d'adquisició onerosa per part de la Comunitat Autònoma.
- Informar sobre l'exercici dels drets de preferents adquisició de béns immobles integrants del Patrimoni Històric-artístic.
- Suggestir i informar sobre els expedients d'inclusió de béns immobles en la categoria de Béns d'Interès Cultural.

3ª Construir una Junta de Qualificació, Valoració i Exportació de Béns Mobles d'Importància Històrica o Artística que assumís les funcions següents:

a) Informar sobre els expedients d'exportació definitiva i temporal quan la Comunitat autònoma sigui consultada al respecte per l'Administració Central en previsió de l'establert al Decret de Transferències.

b) Valorar els béns mobles integrants del Patrimoni Històric que siguin objecte de donació o llegat a favor de la Comunitat Autònoma.

c) Valorar els béns mobles integrants del Patrimoni Històric que sigui objecte d'adquisició onerosa per part de la Comunitat autònoma amb destinació a museus, arxius o biblioteques.

d) Informar sobre l'exercici dels drets de preferent adquisició de béns mobles integrants del Patrimoni Històric-artístic.

e) Suggestir i informar sobre els expedients d'inclusió de béns mobles en alguna de les categories de protecció previstes a la Llei del Patrimoni Històric. I

f) Assessorar els òrgans competents de l'Administració de la Comunitat autònoma en la valoració dels béns que se li vulguin lliurar en pagament d'impostos ceditos.

Lògicament, si interessa, dins d'aquesta comissió es podrien constituir seccions per Illes com s'ha fet amb les actuals Comissions de Patrimoni.

4ª Mantenir el Servei d'Inspecció adaptant les seves funcions a la nova estructura que es proposa i configurant-lo estrictament com un òrgan tècnic i de policia en matèria de Patrimoni.

VI. CLOENDA

Es evident que el marc de la meua ponència havia de cenyir-se als béns mobles i, més concretament, a la problemàtica que presenta la seva dinàmica (adquisició, transmissió i exportació) en el marc d'una Llei estatal (la LLPHE) i dins d'una Comunitat autònoma que té importants competències en aquest camp.

Això ha fet que hagin hagut de quedar fora de la ponència molts aspectes que afecten al patrimoni mobiliari: així la tramitació completa de l'expedient per a inventariar-los, o bé aquell allau de normes que regulen específicament el patrimoni etnogràfic (dins del qual els béns mobles hi juguen un paper important), o bé el patrimoni documental o bibliogràfic (format exclusivament per béns mobles).

Així i tot, i excepció feta del que he dit sobre el patrimoni arqueològic que, donada la seva naturalesa especial, mereixia un comentari dins d'aquesta ponència, les normes que he tractat sobre la dinàmica mobiliaria integrant del Patrimoni Artístic Espanyol són les que afecten a tota classe de béns ja que, com he dit al principi, les categories que determina la Llei (la genèrica de "Patrimoni Històric Espanyol" i les més específiques de "Béns d'Interès Cultural" i de "Béns Inventariats") afecten a tots els béns integrants del nostre Patrimoni i, per tant, les normes que he exposat respecte de la seva dinàmica els són a tots aplicables.

He volgut insistir, finalment, en el paper de les Comunitats Autònomes i, especialment, de la nostra, en la defensa del Patrimoni pel que fa a la dinàmica mobiliaria que, al cap i a la fi, és l'objectiu d'aquest Congrés. S'accedeix, però, que, donat el marc de la meua ponència, m'he hagut de limitar a fer una feina que no és precisament grata: la de ressaltar totes les possibilitats interventores que s'escauen a l'Administració per a dur a terme una política estricta en defensa del nostre Patrimoni d'acord amb els principis legals. I això —que és necessari— no és, però, suficient per judicar la bondat o niciesa de la Llei. Aquesta, en efecte, empesa per la defensa d'un bé comú superior, constreny la llibertat dels homes i retalla el dret de propietat sobre una casta de béns que són d'alguna manera, patrimoni de la humanitat. Però és evident que, per aconseguir aquests lloables objectius, el legislador no pot acudir, tan sols, a mesures repressives, intervencionistes i limitatives dels drets individuals. Cal arbitrar també altres tipus de mesures que podríem incloure dins el genèric concepte administratiu de "foment" (entre les quals les d'ordre fiscal tenen una importància bàsica), mesures que no han de tenir altre objectiu que el d'incitar l'home a participar activament en aquesta tasca immensa i engrescadora de protegir, augmentar i transmetre a les generacions futures el nostre Patrimoni col·lectiu. Són, potser, les dues cares d'una mateixa moneda que sense una o l'altra no té cap valor. Jo he mirat de contemplar-ne una. L'altra correspon a un altre ponent.

ABREVIATURES

B.O.E.	= Butlletí Oficial de l'Estat.
C.C.	= Codi civil.
C.E.	= Constitució Espanyola.
C.F.	= Veure...
LLPHE	= Llei del Patrimoni Històric Espanyol.
RDDPLLPHE	= Reglament de desenvolupament parcial de la llei del Patrimoni Històric Espanyol.
O.M.	= Ordre Ministerial.
TCEE	= Tractat constitutiu de la Comunitat Econòmica Europea.
TJCE	= Tribunal de Justícia de la Comunitat Europea.